



Pedagogers förhållningssätt i samlingen

Angelica Lundqvist och Josefine Karlsson

Examensarbete 15 hp
Förskolläraryrket
Institutionen för individ och samhälle
Vårterminen 2015

Arbetets art: Examensarbete 15 hp, Förskolläraryrket

Titel: Pedagogers förhållningssätt i samlagen

Engelsk titel: Teachers' attitudes in the circle time

Sidantal: 32

Författare: Josefine Karlsson och Angelica Lundqvist

Examinator: Ingrid Granbom

Datum: Juni 2015

Sammanfattning

Bakgrund: Bakgrunden till studien grundas i ett intresse för pedagogers förhållningssätt och på vilket sätt förhållningssättet påverkar i förskolan.

Syfte: Syftet med studien är att synliggöra på vilket sätt pedagogers förhållningssätt kommer till uttryck i samlagen, i relation till yrkesrollen och samlagen som en del av förskolans vardag.

Metod: Studien bygger på kvalitativa metoder där observationer och uppföljande intervjuer genomförts med fyra pedagoger.

Resultat: Studiens resultat presenteras utifrån de två ställda frågeställningarna i relation till valda analysbegrepp. Resultatet av studien synliggör att pedagogers förhållningssätt präglar och skapar möjligheter och hinder för barnen i samlagen att kommunicera, samspela eller medverka aktivt genom olika dialoger och samtalsformer.

Innehåll

Inledning.....	1
Syfte	2
Frågeställningar.....	2
Tidigare forskning	3
Förskola som institution – en historisk tillbakablick.....	3
Den moderna förskolans utveckling.....	4
Samling i förskolan	8
Sammanfattning tidigare forskning	11
Teoretisk anknytning.....	12
Metod	13
Observationer	13
Intervju	13
Urval.....	13
Genomförande av observationer.....	14
Genomförandet av intervjuer.....	14
Analys.....	15
Forskningsetik	16
Reliabilitet	16
Validitet	16
Resultat.....	17
Förhållningssätt som ett uttryck för möjligheter och hinder	17
Pedagogers värderingar och handlingar	21
Diskussion	23
Metoddiskussion.....	24
Resultatdiskussion.....	24
Vidare forskning.....	28
Referenser.....	29

Inledning

Varje människa är unik och så också varje människas förhållningssätt. Hur människan förhåller sig till, och vilken inställning varje människa har till sin omvärld speglas i mötet med andra människor. Utifrån det har vi funderat kring hur människors förhållningssätt påverkar omgivningen och människorna i denna. Enligt oss, som är författarna till denna studie, har vuxna kunskap om olika förhållningssätt. Förhållningssätt som vuxna har erfarit och präglats av, men erövrat verktyg för att hantera. Vi funderar kring hur människor, exempelvis barn, som inte har denna erfarenhet av olika förhållningssätt påverkas av andra människors förhållningssätt?

Under utbildningen till förskollärare har vikten av pedagogers förhållningssätt ytligt behandlats i nästan varje kurs, i vår litteratur och på våra föreläsningar. Vi har under utbildningens gång flera gånger diskuterat kring vad förhållningssätt är och på vilket sätt vårt enskilda förhållningssätt spelar roll. Hur kan vi som framtida pedagoger veta att vi har "rätt" förhållningssätt, och är det något pedagoger bara har? Om inte, går det att lära sig att ha ett visst förhållningssätt och vad, i så fall, kännetecknar det rätta förhållningssättet? Är det att som pedagog vara snäll och allmänt trevlig, eller är det mer än så? Vår litteratur och våra föreläsningar har på ett eller annat sätt berört begreppet förhållningssätt, men inte fördjupat sig i begreppets innebörd eller omfattning. Med detta som grund har vi valt att fördjupa oss i förhållningssättet och dess betydelse i förskolans praktik.

Förhållningssättet i relation till samlingen är utgångspunkten i vår studie. Samlingen är likt förhållningssättet ytligt behandlat under utbildningen. Under den verksamhetsförlagda delen av utbildningen har vi mött på pedagoger som har olika åsikter kring samlingen och dess betydelse i förskolan. Samlingar som vi närvarat vid, under våra verksamhetsförlagda studier, har utformats och framförts olika beroende på vilken pedagog som höll i samlingen. Med stöd av detta menar vi att vilken roll samlingen har och hur den utformas i förskolans praktik är beroende på pedagogernas agerande. Är samling något som förskolan bara har, eller fyller samlingen någon funktion för barn och pedagog? Vilken roll har vi som framtida pedagoger när det gäller samlingen och vilka egenskaper är viktiga att ha för att prägla samlingen på "rätt" sätt? Med detta som bakgrund har vi valt att studera pedagogers förhållningssätt i samlingen.

Syfte

Syftet är att synliggöra på vilket sätt pedagogers förhållningssätt kommer till uttryck i samlingen, i relation till yrkesrollen och samlingen som en del av förskolans vardag.

Frågeställningar

- På vilket sätt skapar pedagogers förhållningssätt i samlingen möjligheter och hinder för barn att samspela, kommunicera och medverka aktivt?
- Hur präglas samlingen av pedagogers förhållningssätt?

Tidigare forskning

Tidigare forskning behandlar kortfattat hur synen på förskolan, förskolläraryrket och samlingen har sett ut ur ett historiskt perspektiv. Vidare beskriver tidigare forskning hur förskolläraryrket och samlingen speglas i dagens förskola utifrån yrkesroll, förväntningar och pedagogens förhållningssätt.

Förskola som institution – en historisk tillbakablick

Under denna rubrik kommer en historisk tillbakablick på förskolan som institution presenteras under följande rubriker: från barnkrubba till barnträdgård och från daghem till förskola.

Från barnkrubba till barnträdgård

Holmdahl (2000) som har studerat de svenska barnens historia, beskriver att den första barnkrubban öppnades på Kungsholmen i Stockholm år 1854. Barnkrubbans huvudsakliga uppgift var billig vård åt barn med fattiga ensamstående mödrar. För att arbeta på barnkrubban krävdes ingen formell utbildning. Barnkrubban organiserades huvudsakligen genom privata initiativ och handlingskraft. Författaren lyfter fram problematiken med att barnkrubborna initierades med privata medel. Det vill säga, när entusiasmen i att bedriva barnkrubban svalnade hos investerarna resulterade det i att barnkrubborna blev sämre hållna. Enligt Holmdahl bestod barnkrubbans personal främst av diakonissor. Diakonissorna hade i sin utbildning tagit del av barnavård. Diakonissornas arbetsuppgifter i barnkrubban var att byta, trösta, lugna och mata. Holmdahl beskriver att det dröjde länge innan barnkrubban även fick ett pedagogiskt syfte.

Simmons – Christenson (1991) som också har studerat den svenska förskolans historia genom sina pionjärer, beskriver att Friedrich Fröbel, en tysk pedagog, var förgrundsgestalten till den svenska barnträdgården - kindergarten. Kindergarten var en institution som startades i Tyskland med intentionen att vara en verksamhet med pedagogiska mål för små barn. Frøbels övertygelse var att barn var ”små plantor, som borde växa upp i en välordnad miljö” (s.14). Han såg små barns erfarenheter som ett värde i sig. Med det menade Fröbel, enligt Simmons – Christensen, att de små barnens erfarenheter var grunden för deras senare utveckling. Lek och aktivitet ansågs viktigt för barns utveckling eftersom det var där de kunde iaktta och uppleva omvärlden. Hantverk, sång och danslekar var viktiga inslag, liksom byggandet med klossar. Att barn skulle sitta i en cirkel under vissa organiserade aktiviteter var enligt Fröbel ett uttryck för den Gudomliga helheten. Simmons – Christensen menar att Frøbels pedagogiska tankar kan prägla förskolorna än idag i t.ex. samlingen.

Systrarna Ellen och Maria Moberg implementerade den frøbelska pedagogiken i barnträdgårdarna i Sverige genom att år 1901 starta den första Folkbarnträdgården i Norrköping för fattiga föräldrars barn. År 1902 öppnade och utvecklade systrarna även Fröbelinstitutet. På Fröbelinstitutet organiserades seminarier med syfte att utbilda de studerande i barnavård. År 1909 startades Fröbelinstitutets ledarinnautbildning. Trots att utbildningarna på Fröbelinstitutet var belägna på olika platser i Sverige var utbildningen av ledarinnorna av samma karaktär. Utbildningens syfte var att erbjuda en god utbildning som kännetecknades av kunskap och förståelse om barn. En viktig egenskap var de blivande ledarinnornas personlighet eftersom denna sågs som avgörande för att kunna genomföra ett gott arbete i barnträdgården (Simmons-Christensen, 1991).

Från daghem till förskola

Simmons – Christenson (1991) beskriver att Margret Ericsson från Stockholm var en av daghemmens förkämpe och grundare. Ericsson hade ett brinnande intresse för barn och detta genererade i att hon år 1938 blev anställd som föreståndarinna i en barnkrubba. Ericsson benämnde denna barnkrubba till ”Sankt Görans KFUK Daghem för barn” (s.182).

Ericsson studerade på Socialpedagogiska seminariet efter sin tid som föreståndarinna och blev sedan själv anställd som lärare på seminariet. Författaren beskriver att Ericssons brinnande intresse för daghem resulterade i en fortsatt utvecklande syn på barnomsorg. Ericsson menade att daghem var lika viktiga som barnträdgårdarna och att båda dessa institutioner skulle präglas av likbördig pedagogisk standard. Ericsson kämpade med att få fram en bättre yrkestitel till de som arbetade inom daghemmen och 1955 blev förskollärare det namn som titulerade yrket (Simmons – Christensen, 1991).

Den moderna förskolans utveckling

Under följande rubriker kommer den moderna förskolans utveckling att presenteras under följande rubriker: Implementeringen av det dialogpedagogiska arbetssättet i förskolan, förskollärare – en yrkesroll och profession, omsorg och lärande – förskolans uppdrag, barnsyn och fostransyn, yrkesrollen och förhållningssätt, förhållningssätt som tre komponenter, förhållningssätt som klimat, förhållningssätt som dialoger, vetenskapligt förhållningssätt, delaktighet och inflytande som förhållningssätt samt symmetri och asymmetri som förhållningssätt.

Implementeringen av det dialogpedagogiska arbetssättet i förskolan

Kihlström (1995) har i sin studie intervjuat lärare för att skapa sig en inblick i hur de uppfattar sin yrkesroll och dess funktion i verksamheten. Resultatet av studien påvisade enligt Kihlström att lärare uppfattar sin yrkesroll på olika sätt beroende på vilket fokus de har samt innehållsmässiga aspekter. Exempel på dessa innehållsmässiga aspekter är att ta hand om samt att lära och utveckla. Kihlström beskriver att år 1972 genomfördes Barnstugeutredningen¹ av statens offentliga utredningar. I den beskrevs vikten av att använda sig av ett dialogpedagogiskt arbetssätt i förskolan. Det dialogpedagogiska arbetssättet karaktäriserades av att den vuxne ser utvecklingen som något som sker mellan barn och vuxna. Detta i motsats till tidigare när processen med kunskapsinhämtning och fostran sågs som något som den vuxne bestämt innehållet i. Den vuxnes förhållningssätt och samspelet med barn är det som är betydelsefullt inom dialogpedagogik. Kihlström menar att betoningen på förhållningssätt medförde att innehållet i verksamheten var av sekundär betydelse, men användes som hjälpmedel för samspel. Barnstugeutredningen hade till följd att ett mer barninriktat arbetssätt infördes i förskolan och de som arbetade i förskolan skulle ha ett genomtänkt förhållningssätt och insikt om barns lärande och utveckling.

Olofsson (2010) lyfter fram hur samlingen beskrivs i den ovan nämnda barnstugeutredningen. Samlingen sågs enligt utredningen som hämmande då det enskilda barnets dialog med pedagogen är det som är mest utvecklande, att i en grupp behöva sitta still och delvis lyssna ansågs motverka språkets utveckling. Skulle det finnas tillräckligt med personal inom förskolans verksamhet skulle samlingar inte behövas. I utredningen framhölls vikten av det dialogpedagogiska arbetet som karaktäriseras av att det sker ett samspel mellan barn och vuxna, vilket samlingens uppbyggnad sågs som en motsvarighet till. Olofsson förtydligar att samlingen alltid har haft en självklar plats i förskolan historiskt sett. Trots barnstugeutredningen och resultatet av denna beskriver författaren att förskolor runt om i Sverige inte tog till sig det som framkom i utredningen utan fortsatte hålla traditionella samlingar. I motsats till det som framkom i barnstugeutredningen beskrevs samlingen och dess innehåll som relevant kopplat

¹ SOU, 1972:26, Förskolan del 1, Barnstugeutredningen.

till barns utveckling i det pedagogiska programmet² för förskolan som Socialstyrelsen publicerade år 1987. I det pedagogiska programmet beskrivs det att:

Personalen ska ha ett klart syfte med samlingen. Den ska vara väl förberedd och innehållsmässigt knyta an till aktuella behov och intressen i barngruppen. På så sätt kan samlingen bli en stund som ger rika möjligheter till gemenskap, överblick och också kunskapsutveckling (s. 48).

Förskollärare – en yrkesroll och profession

Kihlström (1995) hänvisar till en studie gjord inom förskolläraryrket under år 1992. Studien visade att metodiklärarna på utbildningen ansåg att förskollärare i Sverige erövrar kunskap genom praktiskt arbete. Det viktigaste i arbetet var enligt metodiklärarna hur studenterna förhåller sig till barnen. Studien visade att det praktiska arbetet inte var sammankopplat med teoretisk kunskap. Detta har medfört att studenterna har haft svårt att sammankoppla teori och praktik. Enligt forskaren har studenterna lärt sig Fröbeltraditionens praktik, men inte teorin relaterat till traditionen. Studien påvisar att reflektion är av vikt för att kunna sammankoppla teorin och praktiken samt för att kunna synliggöra överväganden som pedagoger gör i sin yrkesroll.

Under 1970 - talet ansågs det att samtliga anställda i en förskoleverksamhet ska ta ansvar för verksamhetens utformning och hänsyn togs till de anställdas egenskaper. Lyhörd, varm och öppensinnad är begrepp som preciserar karaktärsdrag som pedagogerna i en förskoleverksamhet skulle ha under 1970-talet (Kihlström, 1995). Jonsson (2013) har i sin avhandling undersökt vilka villkor det finns för yngre barn i förskolan genom intervjuer och observationer av verksamma lärare. Resultatet av Jonssons studie påvisade att uppmuntran, kommunikation och fostran är av betydelse i mötet med de yngre barnen i förskolan. Jonsson vidhåller i sin studie i likhet med Kihlström att de ovan nämnda karaktärsdrag är en del i det förhållningssätt som är önskvärt hos pedagogerna än idag. Jonsson menar att dessa egenskaper bidrar till den pedagogiska atmosfären som råder i verksamheten. Brodin och Hylander (1998) beskriver att tillit är av betydelse i förhållningssättet mellan vuxna och barn. Ömsesidigheten och engagemanget i tilliten bidrar till samförstånd och leder till samspel. Saknas detta engagemang är det svårt att uppnå det pedagogiska uppdraget menar Brodin och Hylander. Kihlström lyfter även fram tolerans, engagemang, omsorg och tålmod som goda egenskaper hos pedagogerna. Vidare poängterar författaren att pedagogens personliga egenskaper sannolikt har betydelse för pedagogens förhållningssätt, men att detta inte är klart uttalat eller något som är befäst.

Omsorg och lärande – förskolans uppdrag

Jonsson (2013) beskriver att den svenska förskolan har förändrats från att vara en institution där omsorgsbehovet var en central del till att de senaste decennierna vara en praktik som fokuserar på barnet och dess lärande och utveckling. Den svenska förskolan är unik eftersom verksamheten arbetar efter att sammanlänka pedagogik och omsorg. Detta sätt att arbeta har internationellt sett framställts som ett exemplariskt sätt att uppfylla barns behov av utveckling och lärande.

Jonsson (2013) framhåller att grunden för en god pedagogisk verksamhet är att omsorg, fostran och lärande bildar en helhet. Vidare menar Jonsson att huruvida fostran och omsorg blir en del av det pedagogiska arbetet är beroende av vilket engagemang och vilka förutsättningar verksamheten erbjuder samt pedagogisk medvetenhet. Hundeide (2006) lyfter fram betydelsen av omsorgsgivaren som en vägvisare för barnet. Vidare beskriver författaren vikten av att det

² SOU. 1987:3, Pedagogiskt program för förskolan, Allmänna råd för socialstyrelsen.

sker ett samspel mellan omsorgsgivare och barnet. Detta samspel karaktäriseras enligt författaren av att omsorgsgivaren ser barnet som en person, en värdig mottagare och samtalspartner i meningsfulla sammanhang och utvecklingsprocesser.

Barnsyn och fostransyn

Sommer (2008) beskriver begreppet ”barnsyn” (s. 83) och menar att detta innefattar de föreställningar om hur ett barn bör vara och hur ett barn är. Jonsson (2013) pekar på två olika sätt att betrakta barn. Ett sätt att betrakta barn är att barnet skildras som kompetent oavsett utveckling och ålder och i det andra sättet tillämpas mognad och ålder som betydande för vad barn kan lära. Brodin och Hylander (1998) framhåller hur barnsynen kan synliggöras i förhållningssättet och hur detta kan påverka barnet. Sommer menar att uppfattningar om hur pedagoger bör inverka och förhålla sig till barn kallas för ”fostransyn” (s. 83). Exempel på detta kan vara hur pedagogen bekräftar barnet genom exempelvis ögonkontakt och kroppskontakt. Emilson (2008) har forskat om hur fostran uttrycks i vardagliga kommunikationshandlingar genom videoobservationer. I Emilsons avhandling beskrivs begreppet ”intersubjektivitet” (s. 22) som det samförstånd som sker emellan människor i den gemensamma världen. Emilson lyfter fram hur resultatet i hennes studie visar på betydelsen av att ”intersubjektiv fostran” (s. 85) är av vikt att ta hänsyn till i förskolans verksamhet. Intersubjektiv fostran kännetecknas av den fostran som sker i relation till intersubjektivitet. Detta kan förstås utifrån de kommunikationshandlingar som förekommer mellan vuxna och barn sker en fostran i samförstånd emellan aktörerna. Studien som Emilson gjort visar att intersubjektiv fostran kan ses utifrån tre aspekter, ”närmandet av barnets perspektiv, emotionell närvaro samt lekfullhet” (s. 85). Dessa aspekter och kvaliteter är viktiga hos en pedagog för att fostran ska förstås som ett intersubjektivt fenomen menar Emilson. I fostran av barn är det av vikt att pedagogerna närmar sig barnets perspektiv, är emotionellt närvarande samt att verksamheten inbegriper lekfullhet. Dessa fostransaspekter förutsätter att pedagoger ser barn som individer som skapar sig en egen kultur utifrån egna intressen och skapar sig ett eget sätt att förstå världen. För att detta ska vara möjligt beskriver Emilson i sitt resultat att det är av vikt pedagogerna har kunskap om såväl det enskilda barnet som om barn i allmänhet.

Brodin och Hylander (1998) beskriver hur signalerna i förhållningssättet kan påverka barnet. Ett exempel är hur ett leende hos en pedagog kan bekräfta barnet och dess självkänsla. Sommer (2008) sammanfattar begreppet barnsyn på ett likartat sätt som tidigare nämnda författare och menar att barnsynen fungerar som ett ”filter” (s. 83). Pedagogers olika syn på barn fungerar som ett perspektivtagande. Vidare menar Sommer att det är nödvändigt att ha ett uppdaterat filter för att förstå nutidens barn. Ett icke uppdaterat filter ses som problematiskt då pedagogens relation till barn bedöms med utgångspunkt utifrån en annan tidsperiods normer. Sommer påpekar att barnsynsfiltret användes aktivt förr för att upprätta ordning i barngruppen men att det än idag lever kvar inom pedagogiken. Författaren är kritisk till barnsynsfiltret och menar att det kan uppstå en komplex situation om ett barn inte uppför sig på det önskvärda sätt pedagogen vill och därmed kan även barns inflytande hindras.

Yrkesrollen och förhållningssätt

Enligt Nationalencyklopedin (2015) står begreppet förhållningssätt för att ge uttryck för en viss inställning och vilken attityd som ligger bakom inställningen. I förskolans miljö är förhållningssättet av betydelse då vuxna är förebilder (Läroplanen för förskolan, 2010). Vikten av att som vuxen vara förebild framgår även i det resultat som Lindahl (1995) har fått fram i sin studie. I studien som Lindahl gjort, genom videoobservationer av barn, visar det sig att kompetensen att bemästra sociala situationer formas genom observation av andras samspel. Barn reflekterar hur människorna som finns i deras omgivning samspelar och efterliknar detta.

Förhållningssätt som olika komponenter

Lahdenperä (1997) undersöker genom en textanalytisk studie åtgärdsprogram för elever med invandrabakgrund. Begreppet ”förhållningssätt” (s. 59) förtydligas i Lahdenperäs avhandling och har använts som ett analysinstrument i studien. Förhållningssättet kan delas in i tre beståndsdelar enligt forskaren. Den första komponenten är föreställning, ”En föreställning hänför sig till kännetecknen.” Föreställning kan även beskrivas som den kognitiva komponenten. Den andra delen är värdering, ”en värdering till uppfattning om huruvida objektet i fråga är bra eller dåligt...” Värdering kan även benämnas som den affektiva komponenten enligt Lahdenperä. Den tredje och sista komponenten är intention, ”...intention till hur personen kan tänka sig handla gentemot objektet i fråga.” Intention kan även förstås som en handlingskomponent.

Lahdenperä (1997) framhåller att dessa tre komponenter bör ses som en helhet i förhållningssättet. Forskaren påvisar att begreppet förhållningssätt i hennes studie kan antas ge den värdemässiga och etiska bild som personen ger uttryck för.

Förhållningssätt som klimat

Ekholm och Hedin (1993) har problematiserat begreppet ”klimat” (s.10). Med klimat menas de regelbundenheter som utvecklas i förskolan relaterat till attityder, relationer och beteenden. Klimatet i förskolan går att urskiljas ur två olika aspekter. Den första aspekten är ett ”framtidssinriktat klimat” (s. 115), som handlar om att pedagogers förhållningssätt möjliggör samaktivitet. Författarna exemplifierar hur pedagogerna i deras studie diskuterade med barnen. Barnen hade gemensamt inflytande, pedagogerna lyssnade och tog barnens inviter och initiativ till förverkligande och verksamheten präglades av en glad och varm stämning. Den andra aspekten är ett ”nuiinriktat klimat” (s. 117) som menas att pedagoger har ett förhållningssätt som motverkar samverkan. Författarna exemplifierar detta genom att pedagogerna i deras studie gav barnen fler tillrättavisningar och instruktioner, vilket enligt författarna bidrog till att atmosfären upplevdes ”...glädjelös och kylig” (s.118).

Förhållningssätt som dialoger

Hundeide (2006) beskriver språkets grundläggande betydelse för det mänskliga samspelet och hur språket fungerar som ett redskap för kommunikation. Det språkbruk pedagogerna använder i samspelet med barnen kan betraktas som tre olika dialoger. Den första dialogen är ”*den emotionella dialogen*” (s.76) och med denna menas att huvudvikten är en ömsesidig relation mellan pedagog och barn där pedagogerna har ett positivt förhållningssätt och känner in barnet. Denna dialog är särskilt viktig hos yngre barn för den emotionella utvecklingen till omgivningen. Den andra dialogen är ”*den meningsskapande och utvidgande dialogen*”. Denna dialog pekar på det som barnet riktar sin uppmärksamhet mot. Hundeide poängterar att pedagogerna ska vara den som utvecklar barnets upplevelser genom att förklara och berätta om situationer som barnet upplevt, så att dessa får en kulturell mening och berikas. Den utvidgande och meningsskapande dialogen är aktuell när barnet utforskar sin omgivning. Den tredje och sista dialogen är ”*den reglerande och gränssättande dialogen*”. Denna dialog innebär att stötta och hjälpa barnet att förstå sin omvärld och sig själv. Denna dialog sker då pedagogerna vägleder barnet för att kunna förutse konsekvenser av de handlingar som sker. Den reglerande och gränssättande dialogen kan delas upp i ”positivt och negativt” (s.83) gränssättande. Författaren menar att det negativa gränssättandet uppstår i situationer då barn agerar trotsigt och utåtagerande. Positivt gränssättande karaktäriseras av vänlighet, där den vuxne inte ger negativa tillsägelser eller höjer rösten. Fokus ligger på att förklara normer och regleras innebörd.

Vetenskapligt förhållningssätt

Dimenäs (2007a) beskriver vilken betydelse ett vetenskapligt förhållningssätt har i förskolans verksamhet. Förhållningssättet innefattar att aktivt söka kunskap, kritiskt granska, ifrågasätta och komma med idéer för att förbättra och kvalitetssäkra förskoleverksamheten. Vidare menar författaren att ett vetenskapligt förhållningssätt även ger förutsättningar till att planera, genomföra och utvärdera verksamheten, exempelvis samlingen. Dimenäs förtydligar att en "... central aspekt av lärarens profession är den kunskap vilken framgångsrika lärare besitter när det gäller fokus på undervisningssituationen" (s. 13). Undervisningssituationen rör det innehåll som exempelvis samlingen har men även den sociala ömsesidiga påverkan som sker mellan barn och pedagog. Dimenäs menar att pedagoger som har ett utvecklat vetenskapligt förhållningssätt har vanan att se de problem som kan uppkomma ur olika perspektiv. Pedagogens roll är under ständig förändring då pedagoger med ett vetenskapligt förhållningssätt utmanar sig själv genom aktuella forskningsrön.

Delaktighet och inflytande som förhållningssätt

Emilson (2008) lyfter fram delaktighet och inflytande som två begrepp som är tätt sammanhängande. Delaktighet och inflytande vävs in i demokratibegreppet som förskolan är vilande på (Läroplanen för förskolan, 2010). Att ha en barnsyn som är uppdaterad är viktigt för att kunna fastslå demokratibegreppet i förskolan. Sommer (2008) använder sig av begreppet demokratisering och förtydligar att barn ska vara medbestämmare i det som berör dem själva. Demokratisering handlar om att leva och bli accepterad i en social kontext.

Emilson (2008) beskriver att barns inflytande är beroende av pedagogens förhållningssätt. Pedagogens förhållningssätt påverkar den kvalitet förskolan har. Forskaren lyfter fram en studie som visade att förskolor med hög och genomsnittlig kvalitet framträder ett förhållningssätt hos pedagogen som karaktäriseras av demokrati samt att pedagogen använder sig av en barnsyn som speglar barnet som kompetent. Förskolor med låg kvalitet kännetecknas av pedagoger som betonar ordning, normer och reglementen i sitt förhållningssätt. I dessa förskolor dominerade pedagogens perspektiv som det allrådande.

Symmetri och asymmetri som förhållningssätt

Emilson (2008) förklarar begreppen "symmetri" och "asymmetri" (s. 22). Symmetri klagör om det råder jämlikhet i förhållandet och i mötet mellan människor. Forskaren ställer sig frågande till om det är möjligt att använda sig av begreppet symmetri i interaktionen mellan barn och pedagoger och menar att pedagoger och barn besitter olika mycket kunskap som bidrar till asymmetri. Emilson utvecklar begreppet asymmetri som en motsats pol till symmetri. Pedagogen har i sin profession möjlighet att motverka asymmetri och genom sitt förhållningssätt möjliggöra symmetri. Möjliggörandet av symmetri sker när pedagogen i mötet med barnen påvisar allas lika värde.

Samling i förskolan

Rubinstein Reich (1996) beskriver sin studie, Samling i förskolan. Studien består av en enkätundersökning där blivande förskollärare har fått svara på frågor kring samlingen samt en närstudie på ett antal samlingar. Resultatet av studien visade att det inte går att säga att det finns ett rätt sätt eller metod att genomföra en samling på. Däremot menar Rubinstein Reich att samlingarna kan utvecklas inom flera områden som utgör samlingens styrka. Dessa områden är enligt författaren deltagande, samhörighet och tillhörighet i en grupp. Vidare beskriver Rubinstein Reich vikten av att samlingen studeras för att synliggöra vad som sker och kunna reflektera kring genomförande av samlingen för att kunna utveckla och förbättra denna.

Rubinstein Reich (1996) beskriver att Maria Moberg är den som har haft störst inflytande på hur samlingen skulle utformas i svenska förskolor under mitten av 1900-talet. Som tidigare nämnts influerades Moberg av Frøbels pedagogik och hur samlingsstunden skulle utformas. Moberg menade att samlingsstunden inte fick ha för stor åldersspridning eller för många barn då alla barns behov ska kunna tillgodoses. Moberg gav råd om hur ledarinnan ska tala och sitta för att på bästa sätt kunna språka med barnen. Hon talade för att samlingen skulle ha religiös karaktär och spegla det som barnen hade svårt för. Detta för att utveckla barnen till de önskvärda individer som föräldrarna ville att de skulle bli. Ursprunget till samlingen kommer från Frøbels kindergarten. Flera av de kännetecken som finns för dagens samling återspeglas i Frøbels pedagogik. Exempel på detta är samlings innehåll såsom årstider, rytmik och naturfenomen, även formen för samlings design där cirkelformen redan användes på Frøbels tid. Användandet av cirkelformen när samlingen genomfördes representerade samhörighet och gemenskap i Frøbels pedagogik.

Samling som bekräftelse på yrkesrollen

Rubinstein Reich (1996) beskriver att ledarskapet i samlingen betyder att se till att samlingen fungerar från början till slut. Detta innebär att som ledare ha en förmåga att kunna hantera de olika dilemman som kan uppkomma under samlings gång. För att kunna hantera det som uppkommer krävs det enligt forskaren att ledaren lär sig olika strategier. Dilemman som kan uppkomma kan vara att barnen i gruppen befinner sig på olika utvecklingsnivåer eller åldersnivåer, vilket kan medföra att ledaren behöver använda olika tillvägagångssätt för att hantera de olika motstridiga krav som ställs i samlingen. Dilemmat kan också enligt Rubinstein Reich vara att ledaren vill utgå ifrån varje barns behov i samlingen, men samtidigt kan barngruppen vara åldersblandad. Detta kan vara problematiskt eftersom barn i samlingen är olika fokuserade beroende på ålder.

Samlingen sågs under 1980-talet som ett sätt att bedöma och legitimera förskollärarkandidater enligt Rubinstein Reich (1996). Detta beskriver även Olofsson (2010) som menar att en duktig pedagog förr kännetecknades av att ha en förmåga att kunna hålla en samling med minst 18 barn under en halvtimme utan att tappa kontrollen. Resultatet av Rubinstein Reich studie pekar på att pedagogen även år 1996 såg samlingen som ett sätt att legitimera sin yrkesroll och få en bekräftelse. Pedagoger som medverkat i Rubinstein Reichs studie ser samlingen som en statusfunktion för att bevisa att denna situation kan bemästras. Detta genom att pedagogen leder samlingen och resterande aktörer är publik. Olofsson menar dock att samlings fokus bör ligga på barnens växande och inte på pedagogens. I en samling måste barnen få vara aktiva deltagare. För att kunna kalla sig en god pedagog krävs det att pedagogen lyssnar och bekräftar barnen i samlingen. Dock framhåller även Olofsson att för henne själv är samlingen är viktig del av hennes pedagogiska arbete och att det är samlingen som medför att hon känner sig som en riktig pedagog.

Olofsson (2010) problematiserar samlings planering i relation till läroplanen. Läroplanen ligger i pedagogers undermedvetna och använts inte på ett medvetet sätt i planeringen av samlingen enligt författaren. Pedagoger har välkomnat läroplanen eftersom denna legitimerar och ger status till yrket, samtidigt som pedagoger menar att det som står skrivet i läroplanen bekräftar deras verksamhet och arbetssätt. Olofsson diskuterar kring om samlingen kan leva upp till de förväntningar läroplanen har på lärande, samt om samlingen verkligen är till för barnen. Vidare ställer sig Olofsson frågande till om samlingen är mindre viktigt ur ett lärandeperspektiv, men mer viktigt för att legitimera och bekräfta pedagoger.

Samlingen som skolförberedande

Rubinstein Reich (1996) beskriver att samlingen i förskolan kan liknas med skolans lektioner. Samlingen syftar ofta till att barnen ska lära sig något, men också kunna ta instruktioner, vänta på sin tur samt synliggöra sig själv. Samlingen kan vara förskolebarns första kontakt med klassrumslänkande lektioner, vilket kan medföra att det ställer krav på barnen och deras deltagande. Forskaren problematiserar kring sättet pedagogerna leder, genomför och reflekterar kring samlingen och hur detta påverkar det slutgiltiga resultatet. Rubinstein Reich studie visar att i samlingen sker det ofta ett språkspel där pedagogen har övertaget. Makten som pedagogen besitter yttrar sig i kommunikation genom att pedagogen bestämmer vilka nya ämnen som ska diskuteras och behandlas samt kan lägga beslag på allt talutrymme i samtalet. Detta kan liknas med klassrumslänkande situationer, dock ges barnen i förskolan större möjligheter att framföra åsikter, men att dessa ofta förbises. I likhet med Rubinstein Reich menar Olofsson (2010) att barn i samlingen sällan får framföra sina tankar och idéer istället blir samlingen ett forum där barnen ska lära in färdigheter inför skolan, vuxenlivet samt lära sig att sitta still. Vidare beskriver Olofsson att för att låta barnen tala i samlingen krävs det att barnen är tydliga och värtaliga samt att innehållet barnet talar om är intressant för de andra att lyssna till. Detta kan ställa höga krav på barnet, vilket kan medföra att barn som inte kommit så långt i sin talutveckling upplever samlingssituationen och framförandet som komplicerat och svårt.

Samtalsformer i samlingen

Rubinstein Reich (1996) lyfter fram tre olika samtalsformer som kan ingå i en samling. Den första av samtalsformerna är det ledda samtalet. Det ledda samtalet karaktäriseras av att i samlingen samtalas det om ett visst ämne, samt att ordet fördelas mellan olika barn. Den andra formen av samtal kallas för förhör och kännetecknas av att pedagogen frågar ut barnen med ledande frågor om saker som pedagogen redan känner till. Den tredje formen, det äkta samtalet präglas av att pedagogen inte har något egentligt syfte med samtalet. Frågorna som ställs i det äkta samtalet utgår från ett äkta intresse från pedagogen som även bidrar med egna tankar och erfarenheter i samtalet.

Rubinstein Reich (1996) beskriver att i hennes observationer har endast äkta samtal varit möjligt med ett fåtal barn och därför är det ofta samtalsformerna, förhöret och det ledda samtalet, som genomförs i de samlingar hon observerat. Olofsson (2010) menar att det i samlingen ofta är pedagogerna som ställer frågorna, håller i samtalet samt väljer tema för samlingen. Formen i samlingen kan enligt Olofsson liknas vid förmedlingspedagogiken som förr karaktäriserade samlingarna i barnträdgårdarna. Fördelarna med förmedlingspedagogiken är att kaos sällan utbryter och kontroll skapas i samlingen. I likhet med Olofsson menar Ekström (2007) att förskolans samlingar kännetecknas av en förmedlingspedagogisk utgångspunkt, vilket karaktäriseras av att pedagogen förmedlar kunskapen till barnen genom till exempel samlingen. Ekström har genomfört en etnografisk studie på personalen i förskolan där han har studerat hur pedagoger tillrättalägger verksamheten och vad som påverkar den. Resultatet av Ekströms studie pekar på att verksamheterna är vuxenstyrda och att barnen ska anpassa sig till dessa ramar.

Samlingens innehåll

Resultatet av Rubinstein Reich (1996) studie pekar på att samlingar i svenska förskolor ofta är ett centralt inslag som behandlar liknande innehåll och upplägg. I svenska förskolor kännetecknas samlingen av exempelvis sång och musik, sagor och berättelser samt samtal om sådant som barnet upplevt. Tematisk kunskapsförmedling som behandlar olika innehåll såsom till exempel djur och natur är vanliga inslag. Rubinstein Reich beskriver att det finns olika åsikter kring vad syftet med samlingen är. I studier som gjorts kring samlingar pekar resultatet på att syftet med dessa är undervisning, social träning samt att samlingen ska vara av

skolförberedande karaktär. Oavsett syftet med samlingen beskrivs denna som ett viktigt moment i förskolan. Olofsson (2010) menar i likhet med Rubinstein Reich att det är av vikt att samlingen har ett syfte. Detta för att pedagogen genom samlingen avbryter barnen i deras aktiviteter och då är det viktigt att denna tid fylls med meningsfullt innehåll av respekt för barnen. Jonsson (2013) beskriver begreppet ”*sustained shared thinking*” (s. 110) som innebär att för att pedagogiken ska bli kraftfull krävs det att barn och pedagoger är engagerade i gemensamt meningsskapande och gemensamma kunskapsprocesser. Det handlar inte enligt Jonsson om en kunskapsöverföring mellan vuxna och barn, utan om ett gemensamt fokus och förståelse kring innehållet. Vidare beskriver forskaren att pedagogers förhållningssätt har betydelse för barnens möjligheter att interagera, vara engagerade och dela uppmärksamhet.

Samlingens olika former

Samlingen kan enligt Rubinstein Reich (1996) ses som en ritual. Med ritual menas en fastlagd ordning. Ritualen kännetecknas av att den utspelar sig på en bestämd tid, plats och med bestämda regler, vilket ofta är fallet med samlingen. Olofsson (2010) menar i likhet med Rubinstein Reich att samlingen kan ses som en ritual med bestämda regler och rutiner för innehållet. Enligt Olofsson bör samlingen kännetecknas av eller sträva efter samhörighet, bekräftelse, identitetsutveckling samt trygghet. Olofsson problematiserar dessa innehållsaspekter och ställer sig frågande till när och om dessa formar samlingen till att bli en tråkig ritual utan spänning och lekfullhet. Vidare framhåller Olofsson vikten av att samlingen och verksamheten inte enbart ska kretsa kring att bli en form av ordning och struktur eftersom det kan leda till att hamna i mönster som präglas av något som vi alltid har gjort.

Om vi ser samlingen som en ritual och inte som ett lärtillfälle menar Rubinstein Reich (1996) att innehåll som upprop och almanackan får en given förklaring. Samlingens struktur följer en mall som medför att barnen känner trygghet och samlingen blir välbekant. Forskaren menar dock att samlingen även kan ses som ett möte. Detta möte erbjuder barnen en slags form av interaktion. För att barnen ska få medverka och vara en del i detta möte krävs att barnen erövrar verktyg för att samspeka. Dessa verktyg är bland annat vilken kontextuell information som behövs för att kunna kommunicera och samspeka.

Sammanfattning tidigare forskning

Forskningsfältet beskriver att synen på förskolläraryrket har förändrats. Yrkesrollen har utvecklats från att under mitten av 1800-talet präglats av omvårdnad till att få en pedagogisk karaktär under 1900-talet. Forskningsfältet visar att förhållningssättet och pedagogens egenskaper har och har haft en central betydelse i förskolans verksamhet. Pedagogens förhållningssätt kan enligt forskningsfältet präglas av olika aspekter. Exempel på dessa aspekter är vilka samtalsformer och dialoger som pedagogen genom sitt förhållningssätt använder i bland annat samlingen. Samlingen som är en återkommande betydande aktivitet i förskolans verksamhet är förändrad från att vara ett sätt att legitimera förskollärare till att vara mer betydande för barnen ur ett lärandeperspektiv. Aspekterna i förhållningssättet i relation till samlingen är grunden i denna studie.

Teoretisk anknytning

I studien har vi valt ett sociokulturellt perspektiv som ett stöd för att utveckla en fördjupad förståelse om betydelsen av pedagogers förhållningssätt och hur det påverkar och kommer till uttryck i samlingen. Säljö (2010) menar att det sociokulturella perspektivet handlar om "... hur människor utvecklar förmågor som är kulturella till sin karaktär..." (s.184). Med detta menar författaren att människan utvecklar sina förmågor och färdigheter genom olika sociala praktiker och kontexter som denne lever i. Lahdenperä (1997) förklarar begreppet kontext som handlingar som kan förstås utifrån två olika aspekter: meningsskapande och miljöfaktorer. Dessa två aspekter interagerar och skapar kontexten. Meningsskapande kan förstås utifrån hur människor interagerar och kommunicerar, tolkar och skapar den sociala praktik de verkar inom. Den andra aspekten är miljöfaktorer, som enligt Lahdenperä kan förstås utifrån vilka sociala faktorer som påverkar individen i den miljö de befinner sig och verkar inom, som till exempel förskolan. Förskolan och dess samlingar är en del av den sociala praktik och den specifika kontext som barn vistas i och tillsammans med andra formar sina sociala färdigheter. Säljö beskriver betydelsen av det sociala samspelet som en viktig faktor för utveckling och lärande. Mot bakgrund av detta menar vi att pedagogens medvetenhet om dess förhållningssätt kan påverka det sociala samspelet och kommunikationen som sker i förskolan. Det kommunikativa samspelet som sker i en samling illustreras genom Rubinstein Reich (1996) samtalsformer: det ledda samtalet, förhöret och det äkta samtalet. Enligt vår uppfattning kan Hundeides (2006) tre dialoger: den emotionella, den utvidgande och den gränssättande dialogen betraktas i denna studie som en vidareutveckling av dessa samtalsformer.

Hundeide (2006) beskriver att kommunikation kan ses som är ett redskap som används i samspelet mellan pedagoger och barn i en kontext som är mångfacetterad. Det kommunikativa samspelet mellan barn och pedagog utspelar sig dagligen på ett medvetet eller omedvetet sätt i de dialoger som sker i samlingen. Dessa tre dialoger är viktiga för studien som ett sätt att synliggöra vilka förhållningssätt, kommunikativa förmågor och färdigheter som uttrycks i samlingen. Pedagogen har en viktig roll i barns utveckling genom att se deras gemensamma samspel som meningsfullt. Hundeide beskriver att barnet ska ses som en person som har samma behov som den vuxne, vilket innebär att de bör få möjlighet till att ta initiativ, bli respekterade och känna frihet. Pedagogen fungerar enligt författaren som en vägvisare som kan begränsa eller ge barnet möjligheter i de samspel som sker. Rollen som vägvisare synliggörs i vår studie genom det förhållningssätt och de dialoger pedagogerna har och för med barnen i samlingen. Liknande tankar finns i Läroplanen för förskolan (2010) som beskriver att "I förskolan ska barnen möta vuxna som ser varje barns möjligheter och som engagerar sig i samspelet med både det enskilda barnet och barngruppen." (s.6) De vuxnas förhållningssätt har betydelse för barnens möjligheter att utveckla förståelse för sina medmänniskor samt de sociala kontexter och samspel de verkar inom.

Metod

Enligt Stukat (2005) betyder kvalitativ forskning att skapa en förståelse och kunskap om informanternas utsagor samt tolka det som framkommer i form av insamlad data. I denna studie undersöks pedagogers förhållningssätt utifrån en kvalitativ metod. Kontexten där undersökningen genomförs, antingen genom observation eller intervju, är också av vikt att förstå för att genomföra en kvalitativ studie. Syftet med studien är att synliggöra på vilket sätt pedagogers förhållningssätt kommer till uttryck i samlingen, i relation till yrkesrollen och samlingen som en del av förskolans vardag. Det är kvaliteten i kommunikativa samspel och pedagogernas handlingar som undersöks i samband med samlingen.

Observationer

Tjora (2012) beskriver att observationer som metod kan användas för att skapa sig en förståelse kring den kontext som observeras. Stukat (2005) beskriver att observation är lämpligt för att ta reda på vad människor faktiskt gör. I studien har vi använt oss av det som Stukat beskriver som ”vanlig osystematisk observation” (s.50), vilken karaktäriseras av att observatörerna sitter med under aktiviteten och antecknar löpande, men inte deltar. Observationerna fokuserar på att synliggöra pedagogers förhållningssätt relaterat till samlingen det vill säga förmågan att organisera innehållet och samspelet. Stukat beskriver att i en vanlig osystematisk observation är det av vikt att ha fokus på vad som eftersöks. I studien handlar det om att synliggöra det förhållningssätt som kommer till uttryck i samlingen.

Intervju

Stukat (2005) beskriver att det är problemställningen i studien som styr metodvalet. För att synliggöra pedagogers förhållningssätt i samlingen har observationer kompletterats med intervjuer. Stukat menar att forskare bör bedöma lämpligheten med de metodval som väljs. Intervju som metod valdes för att skapa oss en djupare förståelse kring informanternas handlingar i de observerade samlingarna. Vi har använt oss av ostrukturerade intervjuer. Stukat beskriver ostrukturerade intervjuer och menar i denna intervjumetod ställs frågorna utifrån den valda situationen. Frågorna som ställs till informanterna i studien har ställts på ett liknande sätt, men följs upp individuellt beroende på intervjusituation. Stukat menar att individuell uppföljning samt följdfrågor kan användas i en intervju för att svaren ska fördjupas och bli mer utvecklande. Vi har i studien använt oss av öppna frågor med möjlighet för informanterna att styra intervjun utifrån deras tankar samt för att utveckla dataomfånget.

Urval

I denna studie används ett bekvämlighetsurval. Tjora (2012) beskriver att genom att använda sig av bekvämlighetsurval väljs informanter beroende på dess tillgänglighet. Den aktuella förskolan valdes utifrån tidigare etablerade kontakter på förskolan, och den kan beskrivas som en mellanstor förskola i västra Sverige. De medverkande informanterna i studien som benämns som pedagoger är utbildade förskollärare.

Presentation av informanter

Avdelning	Apelsinen	Bananen	Citronen
Pedagogerna	Emma	Sofia	Maja Klara
Barnens ålder på avdelningen	1 – 5 år	1 – 3 år	5 – 6 år

Genomförande av observationer

I studien har vi valt att använda oss av samlingen som aktivitet för att studera pedagogernas förhållningssätt med hjälp av observation. Observationerna har genomförts på olika platser beroende på vart berörd pedagog har valt att utföra samlingen. Under observationerna har vi använt oss av löpande fältanteckningar där anteckningar av vad som sker i samlingen skrivits ner. Stukát (2005) beskriver att i vanlig osystematisk observation förs löpande protokoll för att skriva ned vad som händer i situationen. I studien har ljudupptagning används för att komplettera fältanteckningar. Stukát beskriver att ljudupptagning är av relevans då det inspelade materialet kan lyssnas på flera gånger och säkra observationstolkningen. Ljudupptagningen av observationerna har gjorts genom en inspelningsfunktion på en telefon. Vi har suttit på olika platser i förhållande till pedagogen för att vi ska kunna se samlingen och pedagogens roll från fler synvinklar. Stukát menar att vanlig osystematisk observation kännetecknas av att observatörerna placerar sig strategiskt utefter det som ska studeras och vilket fokus studien har.

Pedagog	Antal barn	Barnens ålder	Observationstid	Samlingens innehåll	Lärarens antal år i yrket
Emma	8 barn	1-3 år	10 min	Sång och instrument	18 år
Sofia	6 barn	1-2 år	10 min	Sång, flanosaga och dockor	1 år
Klara	14 barn	5-6 år	40 min	Flanosaga och avslutningsvis lek	34 år
Maja	15 barn	5-6 år	26 min	Samtal om känslor och avslutningsvis en lek	12 år

Genomförandet av intervjuer

Anledning till valet av intervjuer som metod var för att skapa oss en djupare förståelse kring de samlingar som informanterna höll i. Stukát (2005) beskriver att genom en intervju kan intervjuaren få en förståelse för den enskilde informanten. Vi genomförde fyra intervjuer. Intervjufrågorna (bilaga 1) som användes baserades på studiens syfte och frågeställningar. Stukát menar att i en intervju är intervjufrågornas formulering av vikt för den information som framkommer. Intervjuerna anpassades till tid och plats efter informanternas förutsättningar. Stukát beskriver att forskningsintervjuernas utförande kan variera beroende på informanterna. Längden på intervjuerna varierade mellan 7 minuter och 14 minuter, vilket kan tyckas vara kort. På grund av de förutsättningar som rådde i verksamheten fick vi anpassa intervjuerna efter detta. Intervjuerna genomfördes av oss båda och vi valde att inte anteckna under intervjun utan spela in för att hålla ögonkontakt och visa att vi var intresserade under samtalet. Vi har transkriberat

alla fyra intervjuer ordagrant. Stukát beskriver att efter en ostrukturerad intervju transkriberas ofta materialet i sin helhet. Innan studien utfördes genomförde vi en provintervju med en förskollärare, en kollega som inte ingår i studien, för att träna på vår intervjuteknik.

Analys

Studiens syfte var att synliggöra på vilket sätt pedagogers förhållningssätt kommer till uttryck i samlingen, i relation till yrkesrollen och samlingen som en del av förskolans vardag. Mot bakgrund av detta valdes olika samtalsformer som analysbegrepp för att urskilja och identifiera vilka dialoger som kan ta plats och kan ske i den gemensamma kommunikationen. Studiens analysverktyg, samtal som förhållningssätt användes för att särskilja och finna gemensamma nämnare i våra observationer och intervjuer. De tre samtalsformerna är: det ledda samtalet, förhöret och det äkta samtalet. Det ledda samtalet karaktäriseras i samlingen av att det samtalas om ett visst ämne, samt att ordet fördelas mellan olika barn. Den andra formen av samtal kallas för förhör och kännetecknas av att pedagogen frågar ut barnen med ledande frågor om saker som pedagogen redan känner till. Den sista formen, det äkta samtalet präglas av att pedagogen inte har något egentligt syfte med samtalet. Frågorna som pedagogen ställer i det äkta samtalet ställs för att pedagogen är nyfiken och pedagogen bidrar med egna tankar och erfarenheter i samtalet. (Rubinstein Reich, 1996). Dessa samtalsformer har i analysen kombinerats med Hundeides (2006) tre dialoger: den emotionella dialogen, den meningsskapande och utvidgande dialogen samt den gränssättande och reglerande dialogen.

Malmqvist (2007) beskriver att den kvalitativa analysen syftar till att tydliggöra insamlad data relaterat till studiens syfte, samt att göra denna kommunikerbar. Steg ett i analysprocessen av observationerna har varit att renskriva insamlad data och valt ut de delar som är relevanta kopplat till studiens frågeställningar. Tjora (2012) beskriver att det är av vikt att utgå ifrån problemställningen för att fastställa vad som är av betydelse i den valda studien för att sedan kunna besvara dessa i resultatet. De delar vi valt ut från observationerna består av olika samtal och situationer. I steg två har vi sorterat det renskrivna observationsmaterialet utifrån våra analysbegrepp – de tre olika samtalsformerna, enligt Rubinstein Reich (1996), för att kunna urskilja och identifiera gemensamma nämnare eller olikheter i lärarnas utformning av dialoger och sättet att samtala och samspela med barnen. Steg tre i processen har varit att genom en fördjupad analys av det sammanställda materialet komma fram till underlaget för resultatets huvudrubriker: Förhållningssätt som ett uttryck för möjligheter och hinder och pedagogers värderingar och handlingar, samt resultatets underrubriker: Instruktioner och tillrättavisningar som ett hinder, bristande variation i kommunikationen, dialog som motverkar delaktighet, bristande flexibilitet i planering, barns möjlighet till inflytande, samlingens syfte som möjlighet, bekräftande samspel, trygghet i yrkesrollen, kontrollerande förhållningssätt, medvetet förhållningssätt till uppdraget, gemenskap som ett ”måste”, samlingen som ett ”måste” och samlingen som något värdefullt.

Steg ett i analysprocessen av intervjuerna har varit att transkribera intervjuerna ordagrant. Steg två har varit att strukturera det transkriberade materialet utifrån respektive intervjufråga. Därefter jämfördes lärarnas utsagor med det som framgick av observationsanalysen.

De analysbegrepp som används i studien har tagits ifrån studier som undersökt, behandlat och problematiserat liknande frågeställningar. Dessa studier har identifierat olika innebörder av förhållningssätt som även synliggjorts i vår analys. Analysbegreppen som använts i studien är normativa och beskriver utifrån kontraster vilken påverkan samtalsformer och dialoger som förhållningssätt kan ha på vissa delar av samlingen. Vi är övertygade om att de pedagoger som medverkar i studien är omedvetna om sitt förhållningssätt i de observerade samlingarna och förhållningssättet i dessa kan variera. Analysbegreppen, samtalsformer och dialoger som

förhållningssätt, synliggör komplexiteten och vilken påverkan pedagogers olika förhållningssätt har på möjligheten till samspel, kommunikation och medverkan för barn i samlagen.

Forskningsetik

I studien har vi utgått ifrån de fyra etiska forskningsprinciperna: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Vetenskapsrådet (2002) beskriver dessa krav och vad de betyder:

- Informationskravet innebär att de informanter som deltar får information om studiens syfte. De informanter som deltagit i vår undersökning har fått information om studien och dess syfte i studiens missivbrev (bilaga 2) samt muntlig information under det första observationstillfället.
- Samtyckeskravet innebär att de informanter som deltar får bestämma över sin medverkan. Informanterna i studien har fått information via missivbrev om att deltagandet är frivilligt och de kan när som helst avbryta sin medverkan i studien.
- Konfidentialitetskravet innebär att personuppgifter ska behandlas konfidentiellt. De informanter som medverkat har fått information om att de är anonyma och benämns med fingerade namn.
- Nyttjandekravet innefattar att insamlad data endast använts för forskningsändamål. De informanter som medverkat i studien har fått muntlig information samt information i missivbrevet om att det som framkommer i undersökningsprocessen används enbart till den uttalade studien.

De informanter som deltagit i studien har mottagit ett missivbrev där dessa fyra krav tydligt framkommit. Dimenäs (2007b) beskriver att missivbrevet syftar till att ge informanterna information om studien samt beskriva forskningsetiska regler som gäller för studien. Vi har i studien respekterat de önskemål berörda pedagoger haft om studiens uppbyggnad. Exempel på detta är valet att inte bli filmad i samlagen.

Reliabilitet

Stukát (2005) beskriver reliabilitet står för mätnoggrannhet eller tillförlitlighet, det vill säga kvaliteten på mätinstrumentet. I studien är vi väl insatta i den kontext de informanter vi intervjuade och observerade verkar i. Tjora (2012) lyfter fram hur relationen mellan informanten och forskaren har betydelse för tillförlitligheten. Båda författarna till studien medverkade under datainsamlingen, informanterna spelades in vid varje tillfälle och fältanteckningar togs vid observation. Detta ökar tillförlitligheten i studien eftersom feltolkningar på detta sätt minimerades då författarna hade möjlighet att diskutera inspelningar samt jämföra fältanteckningar.

Validitet

Stukát (2005) beskriver att validitet står för giltighet, det vill säga om mätningen mäter det som det avses att mäta. Vidare menar författaren att det är av viktigt att ifrågasätta sig själv som forskare om det som undersöks är av vikt för studiens syfte och frågeställningar. Giltigheten ifråga om vår studie menar vi är att vi i observationer och intervjuer undersökt det som vårt syfte och våra problemställningar avsett. Med det menas att vi i observationer har tittat på pedagogerna utifrån studiens syfte och frågeställningar samt att intervjufrågorna är ställda och formulerade så att även de överensstämmer med studiens syfte och frågeställningar.

Resultat

Syftet med föreliggande studie är att synliggöra på vilket sätt pedagogers förhållningssätt kommer till uttryck i samlingen, i relation till yrkesrollen och samlingen som en del av förskolans vardag.

Frågeställningarna var följande:

1. På vilket sätt skapar pedagogers förhållningssätt i samlingen möjligheter och hinder för barn att samspeka, kommunicera och medverka aktivt?
2. Hur präglas samlingen av pedagogers förhållningssätt?

Studiens resultat består av två delar och grundas på analysen av samlingsobservationer och uppföljande intervjuer. I den första delen redovisas svaret på studiens första frågeställning under den gemensamma huvudrubriken *Förhållningssätt som ett uttryck för möjligheter och hinder* som har följande underrubriker: Instruktioner och tillrättavisningar som ett hinder, bristande variation i kommunikationen, dialog som motverkar delaktighet, bristande flexibilitet i planering, barns möjlighet till inflytande, samlingens syfte som möjlighet, bekräftande samspel och trygghet i yrkesrollen.

Den andra delen besvarar studiens andra frågeställning, under huvudrubriken *Pedagogers värderingar och handlingar* som har följande underrubriker: Kontrollerande förhållningssätt, medvetet förhållningssätt till uppdraget, gemenskap som ett ”måste”, samlingen som ett ”måste” och samlingen som något värdefullt.

Förhållningssätt som ett uttryck för möjligheter och hinder

Analysen visar att pedagogens förhållningssätt påverkar de möjligheter barn har att medverka aktivt, samspeka och kommunicera i samlingen. Detta synliggörs i både observationer och intervjuer. Resultatet kan tolkas som att möjliggörandet av samspel och kommunikation samt att barnen får medverka aktivt i samlingen kan ske när pedagogen använder emotionella dialoger och äkta samtal. Resultatet kan också tolkas som att om barnen inte får inflytande, oavsett om samlingen är planerad eller inte, kännetecknas den av negativa gränssättande samtalsformer och reglerande dialoger som påverkar samlingen negativt. Bristen av inflytande gör att barnen inte får medverka aktivt, samspel motverkas och kommunikationen sker enbart på pedagogens villkor. Resultatet pekar, enligt oss, på att de dialoger och samtalsformer som till största delen förs under de observerade samlingarna är reglerande och gränssättande dialoger samt ledda samtal och förhör.

Instruktioner och tillrättavisningar som ett hinder

I ett flertal av intervjuerna som genomförts under studien lyfter pedagogerna fram att det är viktigt att som pedagog vara lyhörd. I relation till det som observerats under samlingarna tydliggörs det att pedagogerna inte sammankopplar den uttalade egenskapen med agerandet i vissa delar av samlingarna. En central del i de observerade samlingarna, enligt vår tolkning, är att de i hög grad karaktäriseras av ett förhållningssätt där pedagogen ger barnen instruktioner och tillrättavisningar under vissa delar av samlingens genomförande. I de samlingar med äldre barn kännetecknas samlingarna i högre grad av att barnen ska följa regler och normer som är styrande i relation till samlingens innehåll. Detta tydliggörs i dessa exempel:

Klara lägger ut flanokort på golvet och alla barnen börjar kivas om korten och vill titta på bilderna. Ett av barnen tar upp ett kort och säger:

Barn: ”-Är det detta fröken?”

Klara uppmärksammar inte barnen, varpå barnet säger:

Barn: ”- Nummer fyra”

Klara svarar irriterat: ”- Nä, nu tittar vi på trean. Annars förstår ni inte sagan!”

I denna del av samlingen används, enligt vår tolkning, en negativ gränssättande dialog, då det kan tolkas att Klara upplever barnet som trotsigt och att barnet motsätter sig hur Klara har tänkt genomföra sagan. Vi tolkar att samtalet karaktäriseras av det ledda samtalet då Klara har ett förutbestämt syfte, att läsa sagan. Förhållningssättet och den atmosfär som råder, genom tonläge och mimik, under denna situation påverkar att den kan upplevs som en negativ gränssättande dialog.

Senare under samma samling sker följande situation:

Klara sitter och läser på flanokorten. Två av barnen retas med varandra under en längre tid och Klara lyfter blicken ett flertal gånger mot dessa barn, men säger inget.

Barn: ”- Hon räcker ut tungan!”

Klara: ”- Titta på korten istället för att titta på de andra barnets tunga!”

En möjlig tolkning av denna situation skulle kunna vara att Klara använder sig av en negativ gränssättande dialog genom att tillrättavisa det utsatta barnet och inte bemöta barnets känslor. Klaras förhållningssätt och valet av dialog, som kan vara omedveten, kan påverka att denna situation hindrar positiv kommunikation och samspel.

Bristande variation i kommunikationen

I följande situation tydliggörs kroppsspråkets betydelse för de dialoger och samtalsformer som råder i samlingen:

Samlingen inleds med sång. I sången är det enbart Sofia som sjunger. Sofia använder endast sin röst för att kommunicera sången. Samlingen fortsätter med att Sofia tar fram en docka och frågar barnen ”-Vem är det?”. Sofia söker endast ögonkontakt med de äldsta barnen, de som är verbala. Ett av de barn som blivit tillfrågad svarar: ”-Björn.”

Ett perspektiv på detta exempel kan vara att Sofia använder sig av den meningsskapande och utvidgande dialogen huvudsakligen med de barn som kan prata. Sofia riktar de pratande barnens fokus mot dockan och vår tolkning är att Sofia enbart utmanar dessa barn i kommunikationen genom samtalsformen förhör. Detta medför att alla barn i detta exempel inte kan medverka aktivt, samspela eller kommunicera. Situationen kan förstås utifrån att mot de barn som inte uttrycker sig verbalt har Sofia ett förhållningssätt som präglas av en icke-deltagande atmosfär. Avsaknaden av kroppsspråk och riktandet av uppmärksamhet kan medföra att ett flertal av barnen i samlingen inte blir delaktiga. Detta tydliggörs i följande exempel:

Sofia: ”- Vad har björn för färg?”

Alla barnen sitter tysta och söker ögonkontakt med Sofia, men Sofia riktar enbart ögonkontakten och kroppen mot de äldsta barnen, de som är verbala. Sofia säger:

”- B b b b ... Blå!”

Tolkningen av detta exempel kan förstås utifrån att Sofia riktar sin uppmärksamhet och sina frågor till de äldsta, verbala barnen. Ett perspektiv kan vara att Sofias förhållningssätt hindrar barnen i denna situation att kommunicera och samspela i samlingen. Sofia försöker i detta exempel enligt vår tolkning använda den meningsskapande och utvidgande dialogen, men eftersom hon inte väntar in barnens svar, blir detta försök till dialog en monolog.

Dialog som motverkar delaktighet

I följande dialog kan en tolkning vara att delaktighet motverkas:

Maja samlar ihop barnen i lekhallen. Barnen sätter sig i en ring.

Maja: ”-Idag tänkte jag prata om känslan glad.”

Barn: ”- Varför kan vi inte prata om arg?”

Klara flinar och säger: ”- Kan behövas.”

Maja: ”- Det kan vi göra en annan dag.”

Detta exempel karaktäriseras enligt analysen av en negativ gränssättande dialog eftersom Klara, på ett ironiskt sätt, kommunicerar med sin omgivning. Eftersom Klara inte riktar sin kommunikation till någon specifik kan det förstås utifrån analysen att hon hindrar detta barns medverkan och kommunikation. Detta kan tolkas utifrån att användandet av en negativ gränssättande dialog kan medföra att denna situation präglas av en kommunikation med bristande respekt. Maja försöker använda sig en positiv gränssättande dialog. Men eftersom Maja inte förklarar varför de inte kan prata om känslan arg förstärks den negativa dialogen. Det kan tolkas att pedagogerna för en dialog med varandra och låter inte barnet bli delaktigt. Detta exempel möjliggör inte och leder inte till samspel eller en ömsesidig kommunikation enligt vår tolkning.

Bristande flexibilitet i planering

I en av de observerade samlingarna var kompisskap ett syfte. Pedagogerna Maja som höll i denna samling hade grovplanerat vissa delar av samlingen och planeringen syftade till att en specifik lek skulle avsluta samlingen. Lekens syfte var samspel och kamratskap, vilket framkom i intervjun med Maja.

Maja berättar för barnen att en lek ska avsluta samlingen och barnen föreslår då en annan lek.

Maja: ”- Vi ska leka tillsammans nu!”

Barn: ”- Kan vi leka kycklingeleden?!”

Flera barn instämmer och tittar på Maja.

Maja: ”- Nej, det kan vi inte. Vi ska leka bonde i vår by.”

I denna situation tydliggörs det att Maja har planerat aktiviteten och inte kan ändra planeringen. En tolkning kan vara att Maja delvis använder sig av det ledda samtalet i denna situation, då hon försöker genom samtal leda barnet in på en specifik lek. Enligt vår tolkning förhåller sig Maja genom en reglerande och gränssättande dialog som kännetecknas av instruktioner och att Maja bestämmer.

Barns möjlighet till inflytande

En tolkning kan vara att den atmosfär som råder i flera av samlingarna snabbt kan förändras utifrån att pedagogerna låter barnen vara med och påverka, samt att ett samspel mellan pedagoger och barn uppstår. Detta kan exemplifieras genom att när samlingarna förändras genom byte av aktivitet förändras även atmosfären. Detta kan illustreras genom detta exempel som sker i en samling med yngre barn:

Emma: ”- Vilka instrument vill ni använda idag?”

Barn i kör: ”- Musikägg”

Ett av barnen får dela ut äggen. När alla barnen fått var sitt ägg börjar Emma spela på sitt instrument. Alla barnen är delaktiga genom att antingen sjunga eller ljuda med sitt instrument. Emma sjunger med hela sin kropp och påvisar olika uttryck med hjälp av mimiken.

I denna situation kan det tolkas att Emma använder den emotionella dialogen. Detta synliggörs genom Emmas förhållningssätt som präglas av positiva känslouttryck och att hon tonar in i barnens stämningsslag. Ett perspektiv skulle kunna vara att den stämning som råder i denna situation gör att barnen får möjlighet att kommunicera, samspela och medverka aktivt. Samtalsformen som råder i samlingen kan tolkas vara det äkta samtalet. Emma har ingen egentligt avsikt med det äkta samtalet eller innehållet i samtalet, utan barnen får möjlighet att styra valet av instrument och innehållet i samlingen. Emma använder under denna situation sin kropp för att kommunicera med alla barn i samlingen. Kroppsspråk är betydande för vilka samtal och vilka dialoger som använts. Det kroppsspråk som Emma använder för kommunikation fångar upp de barn som inte har det verbala språket. Enligt vår tolkning tydliggörs det i de samlingar vi har observerat att det är betydande att som pedagog använda kroppsspråket och ögonkontakt när barnen inte har ett utvecklat språk att uttrycka sig med.

Samlingens syfte som möjlighet

Utifrån de intervjuer som genomförts framkom det att ett flertal av samlingstillfällena som vi observerade till viss del var planerade. Med detta menas att pedagogerna endast eller inte alls har planerat vissa delar av samlingen. I samtliga samlingar fanns det ett uttalat syfte, dock ser samlingarnas syfte olika ut. En samling syftar till att vara en rolig och stimulerande stund. Detta framkommer genom intervjun då Emma uttalar sig om syftet till samlingen som observerats:

”- Samlingen ska vara rolig! Man samlar sig en stund. Kroppsligt, puls och andning går ner ... Jag har en ganska stor rygsäck efter 18 år, ganska mycket material i mig, med mig hela tiden och känner barnen var de är just nu och då anpassar man ju samlingen efter vad man vet att de tycker är roligt och så lägger man till något litet nytt varje dag.”

Utifrån det som framkom i intervjun är en tolkning att Emma relaterar planeringen av samlingen mot sin erfarenhet och kan på detta sätt strukturera samlingen utifrån och genom sitt förhållningssätt. Genom observation synliggjordes Emmas förhållningssätt på så sätt att Emma lät barnen medverka utifrån deras egna förutsättningar under samlingen enligt vår tolkning.

Bekräftande samspel

En tolkning kan vara att i delarna där pedagogerna hade planerat att barnen skulle vara delaktiga ges barnen större möjligheter till att medverka aktivt. Detta tydliggörs under en aktivitet som är planerad:

Maja frågar alla barn i samlingen i turordning vad som gör dem glada. Under tiden dokumenterar Maja det som barnen svarar på en mindmap. Varje barn får tid att berätta om små upplevelser kring känslan glad. Maja har ögonkontakt med det berörda barn som talar.

Ett perspektiv på detta exempel kan vara att denna planerade aktivitet präglas av delaktighet. Maja använder sig av den meningsskapande och utvidgande dialogen i denna aktivitet enligt vår tolkning. De svar som barnen ger Maja bekräftar hon genom ögonkontakt och är en bekräftande medforskare i denna situation. Maja var inlyssnande, tillåtande och tog barnens känslor på allvar. Dessa aspekter av förhållningssätt visar och ger barnen möjlighet till att medverka aktivt. Detta kan tolkas som att den samtalsform som råder under delar av denna samling är det ledda samtalet. Maja frågar barnet om det bestämda ämnet, glädje, och ordet tilldelas alla barn i samlingen.

Trygghet i yrkesrollen

Flera pedagoger benämner i intervjuerna betydelsen av att barn är verbalt språkande för att kunna möjliggöra delaktighet. En av pedagogerna, Emma berättar att hon släpper mycket på samlingens struktur och låter barnen vara delaktiga och sammankopplar detta med trygghet i yrkesrollen. Emma diskuterar huruvida hennes kunskap har betydelse för professionen och att hon genom erfarenhetsbaserad kunskap kan möjliggöra barns delaktighet. Detta tydliggörs under hennes intervju:

”- Jag släpper nog väldigt mycket och växlar hela tiden utifrån vad barna... Å det kommer också med erfarenhet och att man är trygg i det... Nu tänker man inte ens att det kan bli kaos, för jag klarar vilket kaos som helst, med några snabba drag så är jag liksom, så har jag barngruppen med mig.”

Utifrån analysen av Emmas samling synliggörs det att hon är trygg i sin yrkesroll eftersom barnen har inflytande och är delaktiga under samlingen. Detta leder till att barnen styr samlingen i samspel med Emma. Samspelet som uppstår mellan Emma och barnen i denna samling medför att samlingen utmärks av glädje enligt vår tolkning. Emma får med enkla medel med sig alla barn. De samtal som förs i samlingen kännetecknas av en ömsesidig relation mellan barn och pedagog där pedagogen är bekräftande. Detta kan tolkas som att i denna samling råder äkta samtal och emotionella dialoger.

Pedagogers värderingar och handlingar

Pedagogens förhållningssätt uttryckt genom värderingar och handlingar präglar samlingen och dess uppbyggnad. Detta genom de dialoger och samtal som pedagogerna för i samlingen. Resultatet av observationerna visar att de dialoger och samtal som sker i samlingen, enligt vår tolkning, i hög grad är negativt gränssättande och reglerande dialoger samt ledda samtal och förhör. Pedagogens personliga intresse och hur samlingen struktureras präglar de aspekter som värdesätts i samlingen. Resultatet av intervjuerna pekar på ett flertal pedagoger inte använder sig av förskolans styrdokument relaterat till samlingen och dess planering.

Kontrollerande förhållningssätt

Sofia utvecklar under intervjun de fastställda rutiner och regler som finns i hennes observerade samlingsstund genom att säga:

”- Aa, samlingsången är för att samla barnen. Det är ju den vi alltid börjar med för att då vet de att det är samling.”

Analysen visar att Sofia präglar samlingen utifrån sitt eget kontrollerande förhållningssätt. Detta tydliggörs under intervjun då Sofia beskriver att hennes mest lyckade samling handlar om att barnen åstadkommer det som Sofia själv finner intresse för. Utifrån analysen av observationerna framkom det att pedagogens förhållningssätt speglas i samlingen.

Ett kontrollerande förhållningssätt kan enligt vår tolkning även relateras till hur Klara tillrättavisar barnen:

Två barn försöker böja sig framåt för att ta ett flanokort varpå Klara säger:

”- Sätt er bakåt, vi är inte färdiga med femman!”

Barnen kivas i ringen. Ett barn böjer sig ner för att ta upp en siffra och de andra barnen vill hjälpa till.

Klara: ”- Sluta kivas och vara så sura!”

I detta exempel kan det tolkas att Klara utifrån sitt eget kontrollerande förhållningssätt styr samlingen genom negativt gränssättande dialoger som kännetecknas av det ledda samtalet.

Medvetet förhållningssätt till uppdraget

I en av intervjuerna beskriver Emma att det som är relevant för en lyckad samling är:

”- Jag försöker vara noga med att ta ögonkontakt med alla barna för då ser dom att jag ser dom, man får den här kontakten, en sekund... Dom stärks i sin jag-känsla...”

Ett perspektiv på detta uttalande som Emma gör påvisar att hon har ett förhållningssätt till samlingen som präglas av inkludering. Genom att Emma tonar in barnen med ögonkontakt och fokuserar på att stärka barnet i samlingen tydliggörs Emmas förhållningssätt relaterat till yrkesrollen.

Utifrån analysen av de genomförda intervjuerna framkommer det att Emma benämner uppdraget relaterat till samlingen. Detta framkom under följande exempel:

”- En del av vårt uppdrag, att hålla sig uppdaterad med de senaste forskningsrönen...”

Emma berörde under intervjun betydelsen av ett vetenskapligt förhållningssätt i relation till samlingen. En tolkning av detta kan vara att det speglar Emmas förhållningssätt till samlingen genom att Emma beskriver samlingen på följande sätt:

”- För mig är samlingen... det är tveeggat, det ordet tycker jag, för jag har samling hela tiden. Sitter jag ute i sandlådan så har jag också samling, vi samlar oss, det är inte det här gamla förmedlingspedagogiska tänket, att nu är vi pedagoger i tio minuter före maten.”

Detta kan tolkas som att Emma har ett medvetet förhållningssätt till samlingen eftersom hon uttrycker att denna inte är till för henne som pedagog. Samlingen är en stund att samla sig och samspela och kommunicera med barnen Emma.

Gemenskap som ett ”måste”

I en av de observerade samlingarna uppstod en konflikt och ett av barnen hamnar utanför ringen. Detta synliggörs i denna situation:

Klara: ”- Nu får ni göra plats åt Pelle.”

Barnen gör plats åt Pelle men han väljer att sitta kvar utanför ringen.

Klara: ”- Låt honom välja själv om han vill sitta med.

Barnen i ringen kivas.

Klara: ”-Nu backar vi två steg!”

Barnen backar och det blir mer plats i ringen.

Denna situation präglas enligt vår tolkning av att Klara genom sitt förhållningssätt i samlingen skapar en deltagande atmosfär. Den deltagande atmosfären synliggörs i att Klara vill att alla barn genom cirkelformen deltar. Detta kan även tolkas som att Klara genom cirkelformen ser samlingen och dess gemenskap som ett ”måste”.

Ett perspektiv skulle kunna vara att Klara använder en positiv gränssättande dialog som består av att hon på ett vänligt sätt, för att alla ska få plats i ringen, ber barnen att flytta två steg. Klara beskriver i sin intervju att det är av vikt att pedagoger är positiva och lyssnar in barngruppen.

Den samtalsform som råder i denna situation kan tolkas som det ledda samtalet som kännetecknas av att Klaras syfte är att alla barns ska få delta genom cirkelformen.

Samlingen som ett ”måste”

Det som framkom i tolkningen av observationer och intervjuer pekar på att samlingen har olika former beroende på pedagogens förhållningssätt. Detta kan synliggöras genom att en av pedagogerna har en specifik struktur på sin samling utifrån ett tematiskt arbetssätt. Strukturen kan enligt vår tolkning liknas med en ritual där barnen är åhörare och pedagogen styr det som sker. Pedagogens sätt att agera i samlingen tydliggörs i följande exempel:

Sagan som Sofia läst är slut och hon kollar på klockan.
Sofia: ”- Tio över... Ja okej då. Då tar jag väl fram något nytt då.”
Sofia rotar bland materialet på hyllan och mumlar för sig själv.

Här påvisar Sofia hur tiden är av vikt i samlingen genom att tala med sig själv. Strukturen i samlingen var förbestämd då barnen hade bestämda prickar, tiden var som ovan nämnt i exemplet något som var betydande, samt de rutiner gällande vad som skulle ske i samlingen och när. Ett perspektiv skulle kunna vara att Sofia genom sin kontrollerande struktur styrde samlingen i den riktning hon ansåg var bäst. En tolkning kan vara att Sofias syn på samlingen är att samlingen är ett ”måste”.

Samlingen som något värdefullt

Utifrån analysen framkommer det att Emma problematiserar vilket syfte samlingen har och hur pedagogens förhållningssätt påverkar samlingens uppbyggnad:

”- På en del ställen kan jag tycka att man har tappat fokus på varför man är på förskolan, vad vårt uppdrag är, att det ska dukas, å att det ska såna bitar, vardagsgrejorna får gå före, så att en pedagog tar alla barn och kommer ur vägen, att det blir ett syfte, istället för att man sitter med där här små, som behöver sitta i ett knä, och få vara med på sitt sätt, utifrån sina förutsättningar, det har vi också i läroplanen, utifrån var och ens förutsättningar, ska verksamheten bedrivas. ”

Här problematiserar Emma samlingen, verksamheten och vårt uppdrag relaterat till förhållningssättet. Emma tydliggör, enligt vår tolkning, att samlingen bör ses som något värdefullt ur den aspekten att flera pedagoger ska vara närvarande. Hur pedagogen ser på samlingens syfte relaterat till yrkesrollen och ens eget förhållningssättet har betydelse för hur samlingen präglas enligt vår tolkning.

Flera pedagoger benämner hur tid är en faktor som begränsar möjligheterna till reflektion relaterat till samlingen. Något som de medverkande pedagogerna var överens om var betydelsen av reflektion. Klara uttrycker att hon endast reflekterar över samlingar som går dåligt. I motsats till detta beskriver Emma att hon alltid reflekterar över sin arbetsdag samt att hon anser att det är för lite reflektion i yrket. Det kan tolkas att de pedagoger som använder reflektion som verktyg i de samlingar vi observerat relateras till samtalsformen äkta samtal och/eller emotionella dialoger.

Diskussion

I denna del diskuteras och problematiseras studiens resultat relaterat till studiens syfte och frågeställningar. Diskussionen kommer knyta samman resultat, syfte och den forskning som tidigare presenterats i uppsatsen med det teoretiska perspektivet.

Metoddiskussion

Vårt val att använda oss av observationer och intervjuer för att samla in data menar vi har fungerat väl i förhållande till studiens syfte och frågeställningar. Våra intervjuer hölls under tidspress, vilket vi menar skulle kunna ha påverkat det framkomna materialet. Trots att vi i studien har valt att anpassa oss efter informanternas förutsättningar gällande exempelvis tid blev intervjuerna begränsade på grund av detta. Detta har medfört att vi inte har kunnat använda oss av följdfrågor i den mån vi velat. Om vi hade gjort om studien eller gjort en liknande studie hade vi försäkrat oss om att tidsaspekten i intervjuerna varit till vår fördel.

Om intresset för att medverka i studien varit större hade vi valt att fördela observationer och intervjuer på två skilda förskolor. Detta för att kunna jämföra och tydliggöra vilken påverkan förhållningssättet har på samlingen utifrån fler perspektiv. Med perspektiv menar vi att den data vi fått fram av de medverkande pedagogerna hade kunnat se annorlunda ut och spegla andra förhållningssätt.

Valet av studiens upplägg och metod anser vi har fungerat bra i förhållande till studiens syfte och frågeställningar.

Resultatdiskussion

Det övergripande syftet med studien var att synliggöra på vilket sätt pedagogers förhållningssätt kommer till uttryck i samlingen, i relation till yrkesrollen och samlingen som en del av förskolans vardag. De två frågeställningarna som ställts i studien är:

1. På vilket sätt skapar pedagogens förhållningssätt i samlingen möjligheter och hinder för barn att samspela, kommunicera och medverka aktivt?
2. Hur präglas samlingen av pedagogens förhållningssätt?

Det som kan tolkas framkomma i resultatet är att pedagogers olika förhållningssätt möjliggör eller hindrar barn att samspela, kommunicera och medverka aktivt. Faktorer som har visat sig kan påverka möjligheterna i samlingen är exempelvis pedagogernas reflektion kring samlingen, vikten av ett vetenskapligt förhållningssätt och samlingens syfte. Samlingen kan, enligt vår tolkning, präglas av vilket förhållningssätt, vilka dialoger och vilka samtalsformer pedagoger använder i samlingen.

Samlingens genomförande som ett uttryck för olika förhållningssätt

Rubinstein Reichs (1996) resultat visar att det inte finns ett rätt sätt att genomföra samlingen på. I likhet med Rubinstein Reichs studie menar vi att det inte finns något bestämt sätt att genomföra en samling på, men att samlingen ska genomföras med syftet att ha ett framtidsinriktat klimat. Av resultatet framkommer det, enligt vår tolkning, att pedagogers förhållningssätt speglas i samlingen. Med stöd av resultatet menar vi att det är av vikt att pedagoger, i sitt förhållningssätt, har en avsikt om att främst använda sig av emotionella dialoger och äkta samtal för att möjliggöra ett framtidsinriktat klimat. Lahdenperä (1997) beskriver att förhållningssättet kan delas in i tre komponenter varav en av dessa är intention. Med detta menas hur handlandet gentemot ett objekt sker. Detta kan liknas med pedagogens syfte med samlingen. Om pedagogen inte har en intention som innefattar samspel och kommunikation gentemot barnen bidrar detta, enligt vår tolkning, till ett nuinriktat klimat i samlingen, vilket kan tolkas att vårt resultat pekar på. Det kan tolkas att det klimat som är önskvärt i samlingen relaterat till förskolans läroplan och oss författare till denna studie, är det framtidsinriktade klimatet. Det framtidsinriktade klimatet innefattar hur pedagogen möjliggör till samaktivitet, inflytande och att samlingen präglas av emotionella dialoger. I Läroplanen för

förskolan (2010) beskrivs det att förskolans ska sträva efter att barnen skapar en förståelse för vad demokrati är och hur de kan påverka förskolans verksamhet. Delaktighet och inflytande som förhållningssätt är av betydelse för att ha en samling som motsvarar läroplanens intentioner. Resultatet av studien påvisar, enligt vår tolkning, att samlingar där pedagogerna har ett förhållningssätt som präglas av delaktighet och inflytande karaktäriseras av en glad och varm stämning som kan liknas vid ett framtidsinriktat klimat. Sommer (2008) lyfter fram begreppet demokratisering som innefattar att barn bör ha inflytande över de kontexter barnet verkar i. Begreppet demokratisering kan kopplas till läroplanens intentioner, men talar, enligt vår tolkning, emot det visade resultatet i studien som pekar på att majoriteten av samlingarna inte kännetecknas av barnens inflytande.

Personliga egenskaper och intresse som uttrycks i förhållningssättet

Resultatet av intervjuerna visar vilka egenskaper pedagogerna framhåller som viktiga, där benämns lyhördhet och inlyssnande som värdefulla hos en pedagog. Egenskaperna som pedagogerna lyfter fram som relevanta kan tolkas bidra till ett framtidsinriktat klimat men resultatet av observationerna pekar på, enligt vår tolkning, att ett nuinriktat klimat dominerar. De önskvärda egenskaperna som pedagogerna framhåller i intervjuerna visar att dessa inte speglar deras förhållningssätt i samlingen. I likhet med pedagogerna som medverkat i studien beskriver Kihlström (1995) önskvärda egenskaper hos pedagoger och menar att exempelvis lyhördhet, tillit och engagemang är kvaliteter som en pedagog bör ha och som kan påverka förhållningssättet. Resultatet i studien pekar på, enligt vår tolkning, att de deltagande pedagogernas personliga intressen och egenskaper präglar de samlingar som de håller i. Brodin och Hylander (1998) menar att pedagogens förhållningssätt bör utmärkas av ett engagemang för att finna och visa tillit till barnen, detta för att barnen ska finna tillit hos pedagogen. Denna tillit leder enligt författarna till möjliggörande av samspel genom att engagemanget leder till samförstånd. Enligt resultatet av studien kan det tolkas att bristen av tillit mellan vissa av pedagogerna och barnen synliggörs. Denna brist av tillit i samlingarna blir synligt under observationer genom de negativa reglerande och gränssättande dialoger som sker. Brodin och Hylander framhåller hur engagemanget och tilliten i pedagogens förhållningssätt är av betydelse för att det pedagogiska uppdraget ska kunna uppnås. Med stöd av Brodin och Hylander och resultatet av vår studie kan vi tolka att de flesta av de samlingar som observerats i studien inte motsvarar förväntningarna när det gäller det pedagogiska uppdraget som ligger till grund för förskolans verksamhet.

Barnsyn i relation till förhållningssätt

I studien framgår som tidigare nämnt att pedagogers förhållningssätt påverkar samlingen. Den barnsyn som pedagogen har kan tolkas genom att pedagogens agerande och handlande påverkar samlingen. Resultatet av studien visar, enligt vår tolkning, att de verbala barnen är de som blir delaktiga och ses som kompetenta mottagare och samtalsparter i en av samlingarna. Vi funderar kring om detta agerande är en omedveten handling i pedagogens förhållningssätt som motverkar samspel, kommunikation och medverkan. Detta agerande kan även enligt oss relateras till bristen på reflektion. En pedagog berättar under intervjun att hon inte har tid att reflektera över samlingen, vilket vi menar medför att hon inte är medveten om sitt agerande och förhållningssätt. Agerandet och förhållningssättet präglas av denna pedagogs barnsyn som, enligt vår tolkning, uttrycks. Sommer (2008) menar att den barnsyn som en pedagog har innefattar vilka föreställningar pedagogen har om barn. Detta framkommer under intervjun genom att pedagogerna beskriver önskvärda beteenden hos barn i samlingen nämligen, att sitta still och att lyssna. När barnen agerar på ett icke-önskvärt sätt i samlingarna exempelvis att de inte sitter still, kan de tillrättvisas av pedagogerna med negativt gränssättande och reglerande dialoger, vilket kan tolkas motverka samspel och en ömsesidig kommunikation i samlingen. När pedagogens intentioner tar över barnens visade vilja till inflytande sker en förmedling

enbart från pedagogen till barnen. Denna förmedling kan enligt Olofsson (2010) liknas med förmedlingspedagogik. Barnen lyssnar och pedagogen förmedlar. Vi kan med stöd av resultatet i studien tolka detta med otrygghet i yrkesrollen och i förhållningssättet, som visar sig i de observerade samlingarna. Lahdenperä (1997) beskriver att den andra av de tre komponenter som förhållningssättet kan delas in i är värdering. Värdering tolkar vi i relation till barnsyn. Pedagogerna värderar de önskvärda beteendena hos barnen relaterat till sin egen barnsyn vilket medför att förhållningssättet påverkas och så även samlingen. Vi ställer oss frågande om det är möjligt för en pedagog att i sin professionella yrkesroll ha ett förhållningssätt som strider mot styrdokumentens värdegrund? De förhållningssätt pedagogerna har speglar på vilket sätt pedagogerna förhåller sig till barnen i samlingen. Läroplanen för förskolan (2010) beskriver att värdegrunden ska präglade verksamheten i förskolan. Vidare lyfter läroplanen fram att barn genom konkreta upplevelser tillägnar sig värden och normer. Samlingen som kan vara en konkret upplevelse måste enligt oss tydliggöra de normer och värden som samhället vilar på. Med stöd av detta anser vi att pedagogen inte kan ha ett förhållningssätt som strider mot läroplanens värdegrund eftersom att pedagogens förhållningssätt präglar samlingen.

Förhållningssättets betydelse för samtal och dialog

I analysen av intervjuerna framkom det att samtliga samlingar hade ett uttalat syfte men att dessa såg olika ut. Rubinstein Reich (1996) beskriver att det är viktigt att samlingar har ett syfte. Detta för att samlingen avbryter barnen i deras aktiviteter. För att barnen ska finna glädje i samlingen måste den vara meningsfull för barnen (Jonsson, 2013). Forskaren menar att förhållningssättet hos pedagogen möjliggör för gemensamt meningsskapande och gemensamma kunskapsprocesser som kan sammanfattas i begreppet ”sustained shared thinking”. Begreppet sustained shared thinking kan sammanfogas med ett framtidsinriktat klimat där emotionella- och meningsskapande dialoger råder. I resultatet synliggörs, enligt vår tolkning, sustained shared thinking i en av observationerna eftersom att pedagogen och barnen interagerar. Om de andra observerade samlingarna som präglas av ett nuinriktat klimat hade använt sig av sustained shared thinking hade samlingarna kunnat skifta dialoger och klimat enligt vår tolkning.

I vårt resultat kan det tolkas att det är det ledda samtalet och förhöret som majoriteten av pedagogerna använder. Rubinstein Reich (1996) menar med stöd i hennes observationer att äkta samtal inte sker i en samling då forskaren menar att det äkta samtalet endast är möjligt med ett fåtal barn. Äkta samtal präglas av att det som samtalas om inte har ett egentligt syfte. Vi ställer oss frågande till varför det äkta samtalet inte kan användas i samlingen? Om en pedagog använder sig av ett framtidsinriktat klimat präglas detta av att barnen får inflytande och då kan även äkta samtal ske.

Förhållningssättets påverkan på samlingens kvalitet

Emilson (2008) beskriver att pedagogers förhållningssätt är relaterat till förskolans kvalitet. Forskaren menar att på förskolor med hög kvalitet framträder ett förhållningssätt hos pedagogen som kännetecknas av demokrati och en barnsyn där barnet ses som kompetent. Förskolor med låg kvalitet karaktäriseras av pedagoger som har betoning på normer, reglementen och ordning i sitt förhållningssätt. Utifrån resultatet av studien tolkar vi att de samlingar som vi observerade kan kännetecknas av det som Emilson kallar låg kvalitet. Den samling som karaktäriserades av hög kvalitet var den samling där pedagogen benämnde och problematiserade uppdragets betydelse i lärarrollen. Vi menar att för att samlingen ska präglas av hög kvalitet bör pedagogers förhållningssätt genomsyras av förskolans uppdrag. I analysen av intervjuerna framkommer det att reflektion är en bristfaktor, på grund av tid, som kan påverka samlingen. Intervjuerna påvisar även att det finns svårigheter i att sammankoppla teori och praktik. Kihlström (1995) beskriver att förskollärare under sin utbildningstid har haft svårt att förena teori och praktik. Vidare menar

forskaren att det är av vikt att pedagoger reflekterar för att kunna sammankoppla teori och praktik. Genom att kunna förena teori och praktik kan pedagoger enligt Kihlström göra överväganden i samlingen. I studien skulle detta, enligt vår tolkning, kunna resultera i att om pedagogerna använder reflektion kontinuerligt som utvärdering, höjs kvalitén och därmed skulle samlingarna i högre grad präglas av ett framtidsinriktat klimat. Lahdenperä (1997) beskriver den sista av de tre komponenter som förhållningssättet delas in i, föreställning. Föreställning kan ses som en komponent som visar på vad pedagogen har för uppfattning om exempelvis samlingen och sin egen lärarroll. Vilken föreställning pedagogerna i studien har kring samlingen och lärarrollen, kan påverka samlingens kvalitet. Föreställningen kan även påverka det klimat som råder i samlingen.

Vetenskapligt förhållningssätt i relation till samlingen

Dimenäs (2007a) betonar vikten av att ett vetenskapligt förhållningssätt bör prägla förskolan. Vetenskapligt förhållningssätt karaktäriseras av att komma med idéer, kritiskt granska, ifrågasätta och utvärdera planering och genomförande. Studiens resultat pekar på att endast en av pedagogerna genomsyrar samlingen och förhållningssättet utifrån en vetenskaplig grund. Vi ställer oss frågande till det framkomna resultatet och menar att den vetenskapliga grunden ska verka i enlighet med förskollärares profession. Utefter det framkomna resultatet har vi reflekterat kring om avsaknaden av ett vetenskapligt förhållningssätt är ett medvetet eller omedvetet agerande hos pedagogerna som medverkat i studien. Vår tolkning är att bristen av reflektion relaterat till samlingen medför att ett vetenskapligt förhållningssätt omedvetet saknas i majoriteten av de observerade samlingarna.

Dimenäs (2007a) menar att framgångsrika pedagoger besitter en kunskap som medför att de kan hantera samlingens innehåll samtidigt som de samspelar med barnen i samlingen. De samlingar som arbetar utifrån ett vetenskapligt förhållningssätt kan enligt oss tolkas som framtidsinriktade samlingar med emotionella dialoger. Dimenäs menar att pedagoger som innehar ett vetenskapligt förhållningssätt kan se samlingens händelseförlopp ur olika perspektiv. Exempel på detta är, enligt vår tolkning, pedagogen i studien som har ett vetenskapligt förhållningssätt under sin samling. Denna pedagog kan möta alla barn på så sätt att de får medverka aktivt och samlingen präglas av ett framtidsinriktat klimat där alla barn, enligt vår tolkning, blir sedda. Rubinstein Reich (1996) beskriver vikten av att ledare i en samling måste kunna möta de olika dilemman som kan ske. Pedagogerna i de samlingar som kan tolkas kännetecknas av ett nuinriktat klimat kan ha svårt att se händelseförlopp ur olika perspektiv och hantera de olika dilemman som uppstår. Resultatet av studien visar att de pedagoger som inte präglas av ett vetenskapligt förhållningssätt kan tolkas reglera det som uppstår i samlingarna genom negativt gränssättande dialoger. Pedagogen som har ett vetenskapligt förhållningssätt beskriver i sin intervju att hon anser att det är viktigt att pedagoger håller sig uppdaterade med nya forskningsrön för att utveckla arbetet i förskolan. Detta vetenskapliga förhållningssätt som denna pedagog besitter relaterat till händelseförloppet i hennes samling kan vara en av de faktorer som, enligt vår tolkning, bidrog till det framtidsinriktade klimatet. Utifrån det som framkom i vårt resultat relaterat till tidigare forskning vill poängtera vikten av att ett vetenskapligt förhållningssätt genomsyrar samlingen och verksamheten i förskolan.

Styrdokumentet relaterat till klimat, dialoger och förhållningssättets komponenter

Läroplanen för förskolan (2010) ska ligga till grund för förskolans verksamhet. I förskolans uppdrag fastställs det att:

Verksamheten ska vara rolig, trygg och lärorik för alla barn som deltar. Förskolan ska stimulera barns utveckling och lärande samt erbjuda en trygg omsorg. Verksamheten ska utgå från en

helhetssyn på barnet och barnets behov och utformas så att omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet (s.5).

Utdraget från Läroplanen för förskolan (2010) pekar enligt oss på att ett framtidsinriktat klimat med dialoger som utvecklar samaktivitet och kommunikativa relationer ska råda i förskolan. Utifrån det framkomna resultatet relaterat till det som beskrivs ovan ur läroplanen för förskolan menar vi att det önskvärda klimatet i samlingen kan tolkas vara framtidsinriktat. Detta för att samlingen är en återkommande aktivitet i förskolans verksamhet och ska därför planeras på ett medvetet sätt där omsorg, fostran och lärande bildar en helhet (Jonsson, 2013). För att det ska vara möjligt att bilda denna helhet krävs det att pedagogen är medveten om sitt eget förhållningssätt och dess påverkan. Förhållningssättet och dess tre komponenter som Lahdenperä (1997) beskriver måste samverka och bilda en helhet. Om en komponent i förhållningssättet saknas hos den enskilde pedagogen kan inte denna pedagog möjliggöra samlingar som karaktäriseras av ett framtidsinriktat klimat. Vi menar därför att det är av vikt att som pedagog ständigt reflektera, utmana och utveckla sig själv genom sitt vetenskapliga förhållningssätt för att komponenterna föreställning, intention och värdering ska bilda en helhet och samverka.

Vidare forskning

Studiens process har väckt frågor hos oss som skulle kunna ge underlag för vidare forskning. Vi anser att det skulle vara intressant att studera om det är möjligt för en pedagog att i sin professionella yrkesroll ha värderingar som strider mot styrdokumentens värdegrund? Eller om dessa värderingar speglar pedagogens förhållningssätt?

En annan fråga att studera vidare relaterat till studien är om pedagoger kan lära in ett ”nytt” förhållningssätt med hjälp av olika faktorer, t.ex. kunskap eller självutveckling?

Referenser

Brodin, M. & Hylander, I. (1998). *Att bli sig själv: Daniel Sterns teori i förskolans vardag*. (1. uppl.) Stockholm: Liber

Dimenäs, J. (2007a) Att undersöka utbildning och undervisning. I Björkdahl Ordell, S. & Dimenäs, J. (red.) (2007). *Lära till lärare: att utveckla läraryrket - vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. (s.10-20). (1. uppl.) Stockholm: Liber.

Dimenäs, J. (2007b) Enkät som redskap. I Björkdahl Ordell, S. & Dimenäs, J. (red.) (2007). *Lära till lärare: att utveckla läraryrket - vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. (s.10-20). (1. uppl.) Stockholm: Liber.

Ekholm, B. & Hedin, A. (1993). *Det sitter i väggarna!: daghemsklimat - barns och vuxnas utveckling*. Lund: Studentlitteratur.

Ekström, K. (2007). *Förskolans pedagogiska praktik: ett verksamhetsperspektiv*. Diss. Umeå: Umeå universitet, 2007. Umeå.

Emilson, A. (2008). *Det önskvärda barnet: fostran uttryckt i vardagliga kommunikationshandlingar mellan lärare och barn i förskolan*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet, 2008. Göteborg.

Hundeide, K. (2006). *Sociokulturella ramar för barns utveckling: barns livsvärldar*. Lund: Studentlitteratur.

Holmdahl, B. (2000). *Tusen år i det svenska barnets historia*. Lund: Studentlitteratur.

Jonsson, A. (2013). *Att skapa läroplan för de yngsta barnen i förskolan: barns perspektiv och nuets didaktik*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet, 2013. Göteborg.

Kihlström, S. (1995). *Att vara förskollärare: om yrkets pedagogiska innebörder* = [Being a pre-schoolteacher]: [on the pedagogical meanings of the profession]. Diss. Göteborg: Univ.. Göteborg.

Lahdenperä, P. (1997). *Invandrabakgrund eller skolsvårigheter?: en textanalytisk studie av åtgärdsprogram för elever med invandrabakgrund*. Diss. Stockholm : Univ.. Stockholm.

Lindahl, M. (1995). *Inläring och erfارande: ettåringars möte med förskolans värld* = [Experience and learning] : [one-year old children's encounter with the world of pre-school]. Diss. Göteborg: Univ., 1996. Göteborg.

Läroplan för förskolan (2010). Skolverket. Stockholm: Edita

Malmqvist, J. (2007) Analys utifrån redskapen. I Björkdahl Ordell, S. & Dimenäs, J. (red.) (2007). *Lära till lärare: att utveckla läraryrket - vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. (s.10-20). (1. uppl.) Stockholm: Liber.

Nationalencyklopedin. (2015) *Förhållningssätt*. Hämtad 2015-05-05, från <http://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/f%C3%B6rh%C3%A5llningss%C3%A4tt>

Olofsson, B. (2010). *Meningsfull samling i förskolan*. Stockholm: Lärarförbundets förlag.

Prop. 1984/85:209. *Om förskola för alla barn*. Stockholm

Rubinstein Reich, L. (1996). *Samling i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.

Simmons - Christenson, G. (1991). *Kom, låt oss leva för våra barn: om den svenska förskolans pionjärer*. (1. uppl.) Solna: Almqvist & Wiksell.

Sommer, D. (2008). *Barndomspsykologi: utveckling i en förändrad värld*. (3. uppl.) Malmö: Liber.

SOU 1951:15. *Daghem och förskolor: betänkande om barnstugor och barn tillsyn*. Stockholm.

SOU 1972:26. *Förskolan 1. Betänkande utgivet av 1968 års barnstugeutredning*. Stockholm: Liberförlag/Allmänna förl.

SOU 1987:3 *Pedagogiskt program för förskolan*. (1987). Stockholm: Kundtjänst, Allmänna förl. [distributör].

Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Säljö, R. (2010) Den lärande människan – teoretiska traditioner. I Lundgren, P, U., Säljö, R. & Liberg, C. (red.) (2010). *Lärande skola bildning: [grundbok för lärare]*. (s.137-194) (1. utg.) Stockholm: Natur & kultur.

Tjora, A. (2012). *Från nyfikenhet till systematisk kunskap: kvalitativ forskning i praktiken*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Bilaga 1 – Intervjufrågor

1. Vilka egenskaper tycker du är viktiga för en pedagog?
2. Hur lång tid tar det att planera en samling?
3. Vilket syfte hade du med den samlingen vi observerade?
4. Hur mycket kan du släppa på samlingen?
5. Brukar/hinner du reflektera över samlingar du håller i?
6. Hade du utformat samlingen vi observerade annorlunda om det var äldre/yngre barn?
7. Om du får beskriva din mest lyckade samling hur var den?
8. Vilket år utexaminerades du? Vad var bra i denna utbildning? Vad saknades?
9. Vilka möjligheter har du i din lärarroll att utvecklas?

Bilaga 2 - Missivbrev



Hej!

Vi är två studenter vid Högskolan Väst som läser vår sjätte termin på förskolläraryrket. Under våren ska vi skriva vårt examensarbete och vi ser fram emot att utföra vår studie på er förskola.

Syftet med den kvalitativa studien vi tänkt göra är att observera pedagogens metod kopplat till samlingen. Under observationen kommer vi använda oss av filmning och anteckningar för att underlätta efterarbetet. Efter att observationsmaterialet har analyserats kommer vi följa upp med en personlig intervju med berörd pedagog.

Deltagandet är på fria villkor och därför krävs samtycke till att medverka. Deltagandet för denna studie är frivilligt och medverkande kan när som helst under studiens gång välja att avbryta deltagandet.

Deltagarna i denna studie ges konfidentialitet, detta innebär att medverkande i studien kommer vara anonyma. Det material vi samlar in kommer enbart att användas till vår studie och kan inte nyttjas i annat forskningssyfte.

Vid intresse av det färdiga examensarbetet kan kontakta oss via mail för vart arbetet kommer publiceras och när. Vid frågor, tveka inte på att kontakta oss!

Varma Hälsningar

Josefine Karlsson
Josefine.karlsson.3@student.hv.se

Angelica Lundqvist
Angelica.lundqvist@student.hv.se

Bilaga 3. Beskrivning av individuella bidrag i examensarbetet

Josefine Karlsson:

- Deltog under observations – och intervjutillfällena
- Sökt litteratur
- Läst all litteratur som ingår i arbetet
- Transkriberat hälften av observationerna och intervjuerna
- Skrivit missivbrev utifrån de forskningsetiska principerna

Angelica Lundqvist:

- Deltog under observations – och intervjutillfällena
- Sökt litteratur
- Läst all litteratur som ingår i arbetet
- Transkriberat hälften av observationerna och intervjuerna
- Kontaktat den berörda förskolan under studiens gång
- Skrivit inledningen till arbetet

Högskolan Väst
Institutionen för individ och samhälle
46186 Trollhättan
www.hv.se